

مطالعه جامعه‌شناختی فرهنگ تکدیگری خیابانی: مرور سیستماتیک پژوهش‌های تجربی

● طاهّا عشایری^۱، طاهره جهان‌پرور^۲، الهام حسین‌زاده حسنارود^۳

چکیده

تکدیگری به معنی‌گدایی کردن، درخواست پول و مواردی دیگری از این‌سخت، از مردم در سطح خیابان، کوچه و محلات شهری است و از مسائل و آسیب‌های اجتماعی حال حاضر جامعه ایرانی را شکل می‌دهد. تکدیگری به‌عنوان یک کنش اجتماعی دارای علل اقتصادی، اجتماعی، روانی و فرهنگی است. هدف اصلی پژوهش مطالعه فرهنگ تکدیگری خیابانی با تکیه بر پژوهش‌های تجربی صورت گرفته است. روش تحقیق از نوع مرور سیستماتیک است که محقق برای پاسخ به سؤالات پژوهش از آثار تجربی پیشین شامل مقالات، طرح‌های پژوهشی، رساله‌های ارشد، دکتری و کتب به روش تمام‌شماری و نمونه‌گیری تعدی اقدام کرده است. نتایج نشان می‌دهد که به در کلان‌شهرهای ایران تکدیگری تبدیل به یک سبک فعالیت اجتماعی غیررسمی نسبتاً عادی شده و شهروندان آن را جزئی از پدیده اجتماعی قبول کرده‌اند. بر این اساس عوامل فرهنگی (فرهنگ فقر، خشونت نمادین و خشونت فرهنگی علیه متکدیان، محرومیت فرهنگی؛ سبک زندگی روزمرگی، تعلق و پذیرش در خرده‌فرهنگ خیابانی، عادت‌واره فرهنگی)؛ اجتماعی (کژکارکردی ساختاری، ناتوانایی اجتماعی در ساماندهی بیکاران، طرد اجتماعی، بی‌سازمانی خانوادگی، فروپاشی سرمایه اجتماعی و فقدان هویت اجتماعی)؛ اقتصادی (فضای کسب‌وکار نامساعد؛ تضاد و شکاف طبقاتی، محرومیت نسبی، بیکاری، ناامنی شغلی، ناپایداری شغلی و فقدان توان سرمایه‌گذاری مالی) و روانی (احساس بی‌مزلتی، داغ‌نگ، احساس هویت ضایع‌شده، عزت‌نفس پایین، احساس بیگانگی و نفرت اجتماعی) در ظهور و تداوم چرخه فقر تکدیگری خیابانی مؤثر بوده است.

واژگان کلیدی

تکدیگری، تضاد طبقاتی، خشونت فرهنگی نمادین، داغ‌نگ، فروپاشی سرمایه اجتماعی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۶

۱. استادیار گروه تاریخ و جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران (نویسنده مسئول)

t.ashayeri@uma.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی، دانشکده علوم اجتماعی ارتباطات و رسانه دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز، تهران، ایران.
jparvar@yahoo.com

۳. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، دانشکده علوم اجتماعی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران

elhamhoseinzade110@gmail.com

مقدمه

جامعه‌شناسان، تکدیگری را نه صفت رفتاری و شخصیتی، بلکه به‌منزله ویژگی برخی وضعیت‌های اجتماعی یا کارکردهای ساختی نظام اجتماعی در نظر می‌گیرند (محمدی اصل، ۱۳۸۵: ۱۳). تکدیگری^۱ نوعی نابسامانی اجتماعی است که در صورت تداوم و شیوع آن، به‌صورت هنجار اجتماعی آمده و جدیت مقابله را از دست می‌دهد. این پدیده در مناطقی بیشتر است که بیکاری و فقر در آن برای خود لانه کرده باشد (Wilson, 2010: 31). تکدیگری یکی از معضلات شهرهای بزرگ است و یکی از بارزترین محرومیت‌ها و درعین‌حال وجود آشکارترین موانع ساختاری را در دسترسی به منابع مهم هویتی و معنی بخشی به زندگی مانند بازار کار، آموزش و فراگیری مهارت‌ها و فراغت مبنی بر مصرف نمایان می‌کند که هنوز هم در جوامع مدرن به حیات خود ادامه می‌دهد (شکوری و معتمدی، ۱۳۹۱: ۳۹). اصطلاح بی‌سازمانی فرایند ضعف، گسست یا اضمحلال سازمان‌های اجتماعی است که حاصل آن شیوع تکدیگری خیابانی و بی‌تفاوتی نسبت به مبارزه با آن هست (ستوده، ۱۳۹۰: ۱۳۴). تکدیگری از معضلات اجتماعی هر جامعه‌ای است که با ساخت‌های اجتماعی - اقتصادی آن پیوندی نزدیک دارد. پس افراد و گروه‌هایی که با گدایی کردن حیات خود را می‌گذرانند، نه‌تنها به کار تولیدی نمی‌پردازند، یا خدمتی ارائه نمی‌دهند، بلکه در مسیرهای انحرافی قدم می‌گذارند. در این حالت، جامعه آسیب‌دیده و دچار نابسامانی می‌شود (حاجیان مطلق، ۱۳۸۱: ۲۳). پرسه زدن در خیابان از جمله شغل‌هایی است که برای فرار از مرگ انتخاب می‌شود، این‌گونه افراد از قشر ضعیف و طردشده جامعه برمی‌خیزند (Kasarda & Lindsay, 2011: 1). جوامع انسانی با مسائل و آسیب‌های گوناگون اجتماعی دست به‌گریبانند، اما سطح، نوع و شدت این مسائل از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت هست (معتمدی، ۱۳۶۸: ۳۳۲). در جوامع در حال گذار امروزی به‌تبع ارتباط با جهان مدرن و زوال سرمایه اجتماعی قدیم و عدم شکل‌گیری سرمایه فرهنگی - اجتماعی پیونددهنده با نوعی نابسامانی اجتماعی در سطوح خرد و کلان مواجهه است که منبع زایش و افزایش آسیب‌های اجتماعی است (عبدالهی و موسوی، ۱۳۸۶: ۱۹۶). متکدیان با شیوه‌های گوناگون و با استفاده از احساسات و عواطف انسانی سعی در کسب منافع شخصی دارند که با دلت و خواری، نمایش اعضای ازکارافتاده، معلول، زخمی، بدشکل و مظلوم‌نمایی در جامعه ظاهر می‌شوند (منتظر قائم، ۱۳۸۶: ۴۵). تکدیگری مسئله اجتماعی است که فقر و نیاز مالی و برون‌رفت از بحران گرسنگی و تأمین حداقل نیاز اجتماعی، آن‌ها را به این کنش وامی‌دارد. تکدی با فقدان حمایت عاطفی - اجتماعی مؤثر نظام فرهنگی جامعه، شکل توجیه یافته به خود می‌گیرد (Ray, 1981) مسائلی از قبیل ناامنی، کمبود شدید مواد غذایی، بی‌سوادی، بی‌خانمانی، کمبود مسکن مناسب، بیماری، شرایط زندگی نامناسب،

حاشیه‌نشینی، کنش‌های فقیرانه و شبکه محدود اجتماعی و طرد شدن، منجر به تکدیگری شده است (Demewozu, 2005). پیتز بلاو^۱ معتقد است توانایی‌ها و خصوصیات شخصیتی فرد و مقتضیات اقتصادی جامعه در دوران مختلف بر انتخاب فرد اثر می‌گذارد. فرد به سنجش توانایی‌های خود از یک سو و مقتضیات اجتماعی اقتصادی جامعه از سوی دیگر می‌پردازد و با توجه به پاداش‌های دریافتی از شغل و هزینه‌های صرف شده برای آن به انتخاب دست می‌زند. پس تکدیگری را می‌توان با عنوان دست دراز کردن برای کسب درآمد و ارتقای جایگاه اجتماعی تلقی کرد. متکدی فردی است که به‌موجب آن، فرد از دسترنج دیگران بهره‌مند شده و زندگی می‌کند (کریمی، ۱۳۷۳). از نگاه جامعه‌شناسان، تکدیگری برخاسته از ساختار اجتماعی، فقر، بی‌عدالتی، پاسخ به کارکرد نامناسب جامعه و نابسامانی شهری است. این پدیده معضلی شهری است که در مکان‌های عمومی مثل ایستگاه‌ها، رستوران، بانک‌ها، سوپرمارکت، مساجد و کلیسا بیشتر یافت می‌شود. رفتارهای انحرافی از جمله، سرقت، قتل، رفتار جنایی و خشن، وندالیسم به‌عنوان جرائم خشن مرتبط با پدیده تکدیگری خیابانی هستند (Adedibu, 2010; Jelili, 2011; Tambawal, 2010). نابسامانی اجتماعی و وجود فقر دال بر زوال نظم و فرصت بروز برای تکدی‌گران است (ساروخانی، ۱۳۸۱: ۵). در حال حاضر تکدیگری به مسئله اجتماعی تبدیل شده است که نیازمند فکر جمعی و اقدام برای مدیریت آن است (خومحمد و خیرآبادی، ۱۳۸۱: ۱۲). تکدیگری، یکی از نابهنجاری‌های اجتماعی است که نمایی از بحران در ساختار جامعه است. افزایش و کاهش این پدیده اجتماعی به معنای وضعیت ناپایدار جامعه از نظر فرهنگی - اجتماعی است. به این معنا که تکدیگری تنها یک پدیده و معضل اقتصادی و مرتبط به بحران در این حوزه نیست؛ بلکه ارتباط تنگاتنگی با مسائل فرهنگی و اجتماعی جامعه دارد. مسائلی از جمله انسجام ضعیف بین خانواده‌ها، فقدان نهادهای اجتماعی، مهاجرت بی‌رویه، رشد مشاغل کاذب از جمله دست‌فروشی‌ها و فرسایش اعتماد اجتماعی، بسترهای لازم برای شیوع فرهنگ تکدیگری هستند. تکدیگری در خیابان‌های شهری یکی از فعالیت‌های با سابقه و جزء حرفه‌های فوق‌العاده آسیب‌پذیر بوده که نشان از فراگیری فقیرتر شدن افراد است. گرچه تکدیگری پدیده‌ای جهانی است، اما این پدیده در جهان در حال توسعه به دلیل فقدان انسجام اجتماعی، بی‌سازمانی اجتماعی و افزایش مهاجران و متقاضیان کار بیشتر شده است (جلیلی^۲، ۲۰۱۳: ۸ و Namwata et al, 2012: 5). گدایی در خیابان به‌عنوان راهی برای درخواست پول، غذا، پناهگاه و چیزهای دیگری از مردم همراه با درخواستی بدون تعهد در بازپرداخت یا انجام عمل متقابل است (Wikipedia, 2014). اولاول^۳ (۲۰۰۷: ۱۱)، گدایی را رفتار عادت شده و وجود حس خواهش از عابران برای زنده ماندن و بهبود پایگاه اجتماعی می‌داند. افرادی که

1. Peter Blau.
2. Jelili.
3. Olawale

به گدایی می‌پردازند، آن را حرفه اصلی خود می‌دانند، آن‌ها معمولاً مهاجر بوده و از مناطق حاشیه‌ای و فقیرنشین به شهرهای ناآشنا می‌آیند، چراکه از نگاه خیره‌آشنایان و همسایگان به دور هستند. علاوه بر آن، حس شرم و قباح‌ت گدایی از بین رفته و تبدیل به ارزش اجتماعی می‌شود. نگاه به گدا در جوامع مدرن و سنتی متفاوت است. در محیط سنتی با حس ترحم برخورد می‌کنند. همه افراد، حمایت از گدایان را وظیفه دینی و اخلاقی خود می‌دانند. در اکثر جوامع، کلان‌شهرها با معضل رفتار گدایان مواجه هستند. گدایی فقط گدا کردن نیست، بلکه به‌مرور زمان آسیب‌های اجتماعی زیادی مرتبط با آن در سطح جامعه به منصفه ظهور می‌رسد. ترس از جرم یکی از ابعاد جرم و نشان از فقدان امنیت است که از آسیب‌های اجتماعی ناشی از تکدیگری بروز می‌کند و تکدیگری در اثر فرسایش امنیت اجتماعی، بی‌تفاوتی، کاهش اعتماد بین شهروندان، تنزل ارزش‌های اخلاقی، بی‌اعتمادی به کارکرد قوانین اجتماعی، بستر مناسبی برای رشد پیدا می‌کند. بر این اساس هدف اصلی پژوهش عبارت است از:

- مطالعه وضعیت تکدیگری در ایران در طی سال‌های اخیر
- گونه‌شناسی تکدیگری و ابعاد آن در جامعه؛
- مطالعه دلایل جامعه‌شناختی تکدیگری در ایران

سؤال اصلی:

- وضعیت تکدیگری در ایران در طی سال‌های اخیر چگونه بوده است؟
- چه نوع تکدیگری در ایران رایج است؟
- دلایل جامعه‌شناختی تکدیگری در ایران چیست؟

مبانی نظری پژوهش

تکدیگری:

کدیه در فرهنگ لغت از ریشه کد، در مصدر کدیه و در باب تفاعل (ثلاثی مزید) تکدی و به معنای طلب و استدعا کردن آمده است (ساروخانی، ۱۳۸۱: ۴). گدایی در اصطلاح لاتین به واژه Panhandling یا Begging بیان می‌شود و به عمل درخواست برای بخشش از سوی دیگران اغلب به‌عنوان کارهای اهدایی نظیر پول و یا غیره بدون انتظار عمل متقابل گفته می‌شود (Rohit and Stephen, 2002). تکدی در اصطلاح لغوی به معنای حاجت‌خواهی از دیگران، گدایی، دریوزگی، صدقه‌خواهی یا عمل خواستن پول و کمک مالی رایگان در محافل عام، برای گذران زندگی است؛ بنابراین تکدی کسی است که با ناگزیر کردن دیگران، کمک‌های نقدی یا جنسی برای تأمین معاش خود را از آنان، طلب می‌کند (اسماعیلی، ۱۳۹۱: ۱۲۰). تکدیگری به

تقاضای پول، خوراک و پوشاک از مردم بدون انجام خدمات متقابل صورت می‌گیرد. این گروه‌ها در شهری پرجمعیت، مهاجرپذیر و دارای اقوام ناهمگون بدون مکانیسم‌های نظارت‌گر، فرصت فعالیت بیشتری برای رسیدن به اهداف خود پیدا می‌کنند. تکدیگری به معنای گدایی کردن، در یوزگی (معین، ۱۳۶۵: ۱۱۲۵)، تکلف در سؤال و حاجت‌خواهی در کوی و برزن است (دهخدا، ۱۳۴۵: ۶۰۴۸). گدایی درخواست کمک مالی از دیگران برای گذراندن زندگی است که از فقر اقتصادی، مهاجرت و ناسامانی اجتماعی تأثیر می‌پذیرد (اسماعیلی، ۱۳۹۱: ۸۱). گدایی یک فعالیت سازمان‌یافته است که خیابان‌گردی و دست‌درازی را به کار کردن ترجیح می‌دهد (شیخاوندی، ۱۳۸۸: ۸۷)، هرچند که توانایی کار کردن را داشته باشد (فتحی و عباسی، ۱۳۸۰: ۱۶). اساس روش کاری آن‌ها در این شغل، مبتنی بر جلب محبت مردم است (همان: ۱۵). درخواست کمک و اعانه از دیگران بدون هیچ‌گونه معیار قانونی، درخواست از مردم در ملأعام به‌منظور رفع نیازهای مادی با زیر پا گذاشتن شئون انسانی و اجتماعی، از رفتارهای بارز متکدیان خیابانی است (حاجیان مطلق، ۱۳۸۵: ۱۹). پدیده تکدی با دو عامل مهم یعنی «کمک دهنده» و «کمک گیرنده» رابطه دارد (مرادی، ۱۳۷۰: ۴). «کمک دهنده‌ها» همان مردم هستند که آن‌ها را می‌توان به دسته‌های ذیل تقسیم‌بندی کرد:

۱. عده‌ای بر اساس وظیفه شرعی به فقرا و مستمندان کمک می‌کنند.
۲. گروهی دیگر آن را وظیفه انسانی و نوع‌دوستی می‌دانند (ادهمی، ۱۳۹۰: ۴۱).

متکدی:

متکدی، سربار جامعه و بدون توسل به شیوه‌های مقبول اجتماعی به اهداف خود که همانا تأمین امنیت غذایی است، دست یابد (قنبرزاده افروزی، ۱۳۸۵: ۴۳). متکدی فردی است که متاعی از مردم درخواست می‌کند، حال آنکه اعضای جامعه، مسئولیتی حقوقی در تأمین معاش وی ندارند. متکدی سربار و مفضل جامعه است و بدون توسل به شیوه‌های مقبول اجتماعی سعی دارد به هدف خودش که همانا تأمین روزی است، دست یابد (حاجیان مطلق، ۱۳۸۵: ۲۳) و در ملأعام از افراد غیر آشنا درخواست کمک مالی می‌کند (حاجیان مطلق، ۱۳۸۵: ۱۹۳). در مجموع، متکدیان چهار خصوصیات عمده زیر برخوردارند:

۱. مسئولیت‌های اجتماعی معاف است؛
۲. متکدی به خاطر نیازمندی مورد سرزنش قرار نمی‌گیرد؛
۳. چنین شخصیتی انتظار دارد که دیگران به او کمک کنند و
۴. در تولید اجتماعی مشارکت نداشته و از دسترنج دیگران زندگی را می‌گذراند (اسماعیلی، ۱۳۹۱: ۱۲۳).

پیشینه تجربی پژوهش

رستمی نیا (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل و تبیین عوامل اثرگذار بر تکدیگری شهری در کوهدشت» نشان می‌دهد که تکدیگری به‌عنوان پدیده‌ای اقتصادی-اجتماعی و معضلی ریشه‌ای در فضاهای شهری نمایان شده است. این پدیده بین مردان و زنان به‌صورت عام دیده می‌شود و ریشه در عوامل متعدد چون فقر، بیکاری، ساختار اجتماعی خانواده و بی‌عدالتی اجتماعی دارد. نتایج تحقیق نشان داد در بین عوامل اثرگذار بر بروز وضعیت تکدیگری عامل اقتصادی و عدم وجود عدالت اجتماعی در سطح کلان از اثرگذارترین عوامل می‌باشند. همچنین سن، تأهل، بعد خانوار، محل تولد، نظارت و سلامت خانواده، فقر اقتصادی، مهاجرت و دوستان با تکدیگری رابطه معنی‌داری وجود داشته است.

کونانی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «عوامل تأثیر گذر بر افزایش تکدیگری در شهرستان شهریار» نشان می‌دهد که یکی از شناخته‌ترین آسیب‌های اجتماعی که در اکثر جوامع بشری کم‌وبیش وجود دارد تکدیگری است. تکدیگری یک پدیده نوظهور اجتماعی نیست بلکه قدمت آن به تاریخ شکل‌گیری انسان برمی‌گردد. تکدیگری به‌عنوان یک آسیب اجتماعی نتیجه ساختارهای اقتصادی و اجتماعی و همچنین زاییده فقر و بسیاری نابرابری‌های اجتماعی است علیرغم آن که برخی افراد تکدیگری را دستاورد شبکه‌های سودجو و استثمار طبقه فقیر جهت وادار نمودن آن‌ها به تکدیگری می‌بینند ولی واقعیت چیزی دیگری است. نتایج نشان داد که نابسامانی اقتصادی، وضعیت خانوادگی، طرد اجتماعی و بیکاری نقش مهمی در تکدیگری داشته است.

رضازاده (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «بررسی پدیده تکدیگری و عوامل مؤثر بر آن: مطالعه به روش گراندد تئوری» را انجام داده است. جامعه آماری کلیه متکدیان حبس شده در خانه سبز واقع در شهرستان مشهد که در سال ۱۳۹۳ حبس شده‌اند، شیوه نمونه‌گیری در این روش نمونه‌گیری نظری است که تعداد متکدیان نمونه ۲۳ نفر هستند. برای جمع‌آوری داده‌ها از تکنیک مشاهده مشارکتی و مصاحبه عمیق استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که نیاز مالی و نیاز به مصرف مواد مخدر از شرایط علی پدیده تکدیگری، مسائل فردی و خانوادگی، حفظ منزلت اجتماعی، موانع برای پول درآوردن، آینده‌نگر نبودن و خلاف کار بودن خود یا همسر از شرایط مداخله‌گر اولیه، ضعیف شدن شبکه اجتماعی و طرد از خانواده از شرایط مداخله‌گر ثانویه، چگونگی شکل‌گیری تکدیگری و راحت پول درآوردن از شرایط زمینه‌ای، عادت و استمرار به تکدیگری و شرم و پنهان کردن عمل تکدیگری از پیامدها و کنش و واکنشی که بین فرد کمک‌کننده و متکدی (کمک‌گیرنده) شکل می‌گیرد از استراتژی‌های این مدل است.

صادقی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «تأثیر مدیریت شهری بر تکدیگری و راهکارهای اجرایی ساماندهی آن» نشان می‌دهد که عملکرد در راستای خدمات مناسب شهری بر کاهش

تکدیگری در شهر اصفهان با کسب مقدار T 627/2 تأثیرگذار باقابلیت اطمینان ۹۵٪ بوده است علاوه بر این عملکرد در راستای خدمات مناسب شهری بر کاهش تکدیگری در شهر اصفهان تأثیرگذار و معنادار است با مقدار T 540/2 تأثیرگذار بوده و درنهایت مدیریت شهری بر کاهش تکدیگری در شهر اصفهان تأثیرگذار بوده است. از آنجایی که مقدار این تأثیرگذاری‌ها چه بر اساس مقدار T و چه بر اساس بارهای عاملی و ضرایب مسیر بسیار کوچک است می‌توان نتیجه گرفت که تنها مدیریت شهری دخیل در به وجود آمدن تکدیگری نمی‌باشد و بسیاری از عوامل از جمله اقتصادی، فرهنگی و حمایتی در این امر دخیل بوده است.

نواصر (۱۴۰۰)، پژوهشی با عنوان «واکاوی ریشه‌ها و پیامدهای تکدیگری در شهر اهواز» را انجام داده است. هدف از این پژوهش واکاوی ریشه‌ها و پیامدهای پدیده تکدیگری در بین متکدیان شهر اهواز و شناسایی فرایند شکل‌گیری این پدیده می‌باشد. برای رسیدن به این هدف از روش‌شناسی کیفی و نظریه زمینه‌ای استفاده شده است. با استفاده از نمونه‌گیری نظری تعداد ۱۲ نفر متکدی زن و مرد انتخاب شده و با استفاده از مصاحبه عمیق، داده‌های جمع‌آوری شدند. تحلیل داده‌ها به شیوه کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام شد. یافته‌های تحقیق شامل ۱۲ مقوله فرعی، ۵ مقوله اصلی و ۱ مقوله هسته است. مقوله هسته به دست آمده «تکدیگری به مثابه‌ی احیای معیشت خانواده» می‌باشد. درنهایت نتایج این تحقیق نشان داد که تکدیگری یک مسئله اجتماعی-اقتصادی است یعنی مسئله‌ای است که در نتیجه مشکلات و چالش‌های اقتصادی به وجود آمده و عوامل دیگری از جمله مدیریت ضعیف خانواده، عدم حمایت نهادی حمایتی (بهریستی، کمیته امداد و...) اعتبار و... در شکل‌گیری این پدیده مؤثر است. لازم به ذکر است که در نتیجه این فرایند پدیده تکدیگری، خود پیامدهای اجتماعی و فردی زیادی را به دنبال دارد؛ که مواردی همچون آسیب‌های روحی و روانی، پیشنهادهای مکرر غیراخلاقی، طرد از خانواده و... از جمله این پیامدهاست.

معینی و جهان‌بازیان (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به تکدیگری در شهر یاسوج در سال ۱۳۹۶» نشان می‌دهد که تکدیگری یکی از پدیده‌های اجتماعی شایع در بسیاری از شهرها است که پیامدهای اجتماعی ناگواری دربردارد. هدف اصلی تحقیق عبارت از بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به تکدیگری در شهر یاسوج است. مطالعه حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی بود که به صورت مقطعی در سال ۱۳۹۶ انجام شد. برای گردآوری داده‌ها، ۴۹ نفر به شیوه نمونه‌گیری خوش‌های انتخاب شدند و اطلاعات با استفاده از پرسشنامه جمع‌آوری شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۰ در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی انجام پذیرفت. نتایج بررسی نشان داد، بین متغیرهای سن، تحصیلات، وضعیت جسمانی، وضعیت تأهل، بعد خانوار، فقر اقتصادی، مهاجرت و تشویق دوستان، تن‌پروری، ضعف وجدان اخلاقی، عدم نگرش منفی به تکدیگری، عدم نظارت و

کنترل رسمی، عدم حمایت و تأمین اجتماعی، فقر و بیکاری، تضاد طبقاتی، سابقه تکدیگری در خانواده و تکدیگری رابطه معنی‌داری وجود دارد.

عبدالهی (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل جغرافیایی عوامل مؤثر بر تکدیگری در شهر اردبیل» نشان می‌دهد که تکدیگری مسئله‌ای است که گرچه در تمامی طول تاریخ گذشته جوامع بشری وجود داشته؛ لیکن حسب عوامل مختلف در هر جامعه از گستردگی، تنوع و ابعاد متفاوتی برخوردار است. همان‌طوری که آسیب‌های اجتماعی به دلایل مختلف به وجود می‌آیند و عوامل مختلف فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی نقش بسیار مهمی در بروز آسیب‌ها دارند. پدیده تکدیگری نیز از این قاعده مستثنا نیست و از دیرباز به‌عنوان یک معضل اجتماعی موردتوجه حکومت‌ها بوده است. در واقع، در کشورهای درحال توسعه، به دلیل ساختارهای غلط و معیوب و ناکارآمدی نهادی و ساختاری، شهرنشینی و شهرگرایی به پدیده‌ای ناهنجار تبدیل شده و مسائل و آسیب‌های شهری متعددی را به بار آورده است که در این میان، پدیده تکدیگری به یکی از نمودهای بارز این معضلات بدل گشته است. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از یافته‌های استنباطی پژوهش، می‌توان اشاره کرد که بین متغیرهای سیاست ساماندهی، علل اقتصادی، علل اجتماعی، عوامل جغرافیایی، نمودهای کالبدی مؤثر بر تکدیگری و متغیرهای مؤثر بر شکل‌گیری هویت تکدی‌گران با تکدیگری با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ رابطه معنی‌داری وجود دارد. در این میان، بیش‌ترین ضریب همبستگی مربوط به سیاست‌های ساماندهی با مقدار +۰,۷۷۵ است.

خضری (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان «تبیین جامعه‌شناختی مواجهه با پدیده تکدیگری در شهر تبریز (با روش نظریه زمینه‌ای)» نشان می‌دهد که نقش بازیگردانی عناصر فرهنگی - اجتماعی - اقتصادی، وظیفه‌شناسی مردم و مسئولین، عدم توفیق نهادهای رسمی / حکومتی متولی، بی‌اعتباری متکدی، تعاملات بین‌بخشی، اقدامات مواجهه‌ای، بی‌منزلفتی اجتماعی، فرهنگ مقابله‌ای، نهادینه شدن مبارزه با گدایی، سرمایه اجتماعی در ظهور آن مؤثر بوده است. این ۱۰ مقوله حول «سازمان‌یافتگی و سرمایه فرهنگی - اجتماعی» به‌عنوان مقوله هسته‌تینیده شده‌اند.

خان‌زاده (۱۳۹۳)، پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر بروز پدیده تکدیگری در شهرستان اهواز» با استفاده از روش‌های اسنادی و پیمایشی انجام داده است. جامعه آماری شامل تمام متکدیان شهرستان اهواز می‌باشد که با توجه به آمار به‌دست‌آمده ۱۲۰۰ نفر بوده است و پرسشنامه بین ۳۰۰ نفر از آنان که نمونه ما را تشکیل داده‌اند، توزیع گردید و با استفاده از مصاحبه، پرسشنامه‌ها تکمیل گردید. چارچوب نظری تحقیق بر اساس نظریه آنومی و فشار ساختاری رابرت مرتن، نظریه برچسب‌زنی، کنترل اجتماعی، تئوری مبادله جورج هومنز تدوین شد. نتایج این تحقیق، بدین شرح است؛ بین تکدیگری و فقر، بیکاری، مهاجرت، معلولیت

جسمی، اعتیاد، عضویت در باندهای تکدی‌گر حرفه‌ای و عدم تحت پوشش نهادهای حمایتی بودن رابطه معناداری وجود داشته است ولی بین تکدیگری و قومیت، جنسیت و وضعیت تأهل رابطه معناداری وجود ندارد.

جعفری آذربانلو (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان «عوامل موثر بر تکدیگری در شهر تهران» انجام داده است که پژوهش حاضر به‌منظور بررسی پدیده تکدیگری در شهر تهران از دیدگاه جامعه‌شناختی شکل گرفته است. هدف پژوهش شناخت تیپولوژیک متکدیان شهر تهران، دیدگاه مردم شهر تهران در خصوص متکدیان، بررسی تدابیر اتخاذ شده از سوی مسئولان و درنهایت ارائه تصویری شفاف از وضعیت تکدیگری به‌منظور شناخت راه‌های پیشگیری، درمان یا تعدیل این پدیده در شهر تهران بوده است. جامعه آماری پژوهش در بخش متکدیان ۱۵۰ نفر از متکدیان دستگیر شده و نگهداری شده در محل اردوگاه جمع‌آوری متکدیان و در بخش مردم شهر تهران ۴۰۰ نفر از ساکنان زن و مرد ۱۵ سال به بالا شهر تهران بوده است. روش پژوهش توصیفی و روش گردآوری اطلاعات اسنادی و میدانی بوده که با استفاده از تکنیک پرسشنامه در قالب ۲ پرسشنامه‌های مجزا برای متکدیان و مردم اجرا گردیده است. یافته‌های پژوهش در سه بخش مجزا شامل تیپولوژی متکدیان، دیدگاه مردم شهر تهران و نیز تدابیر اتخاذ شده از سوی مسئولان به تفصیل آورده شده که بر اساس این یافته‌ها، راه‌های پیشگیری، درمان یا تعدیل پدیده تکدیگری در شهر تهران بیان گردیده است. هرچند پدیده چندبعدی تکدیگری در هر جامعه‌ای کم‌وبیش به چشم می‌خورد و حل صد در صد آن امکان‌پذیر نیست اما با آگاهی از زمینه‌ها مربوط به پیدایی و استمرار این پدیده، درمان یا تعدیل آن دور از دسترس نمی‌باشد. آفریدون (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان «ماهیت و عوامل موثر در جرایم تکدی و کلاشی» نشان می‌دهد که تکدی مورد مسائل عدیده اجتماعی است و زمینه مناسبی را برای وقوع سایر جرائم در جامعه پدید می‌آورد، زیرا در بسیاری موارد پوشش مناسبی برای دست زدن به جرم دیگری است. این جرائم انواع گوناگونی دارد، مانند توزیع و جابجا کردن مواد مخدر، یا عرضه برای عمل منافی عفت و سرقت که وجود تکدی در سطح شهر می‌تواند بهترین پوشش برای انجام دادن آن باشد. درعین حال این‌که پدیده‌هایی ناسالم برای زندگی شهری ایجاد می‌کند و سوء مدیریت شهری را در تأمین حداقل نیازهای حیاتی اقشار آسیب‌پذیر نشان می‌دهد. بررسی و مطالعه ماهیت و عوامل مؤثر در جرائم تکدیگری و کلاشی در ایران نشان می‌دهد که ضعف قوانین در ساماندهی متکدیان و نیز برخوردهای قانونی نه‌چندان مناسب با کلاشان موجب گسترش این جرائم شده است. همچنین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی نیز در شکل‌گیری و گسترش تکدیگری و کلاشی در کشورمان نقش دارند. اسماعیلی (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش عوامل اجتماعی بر تکدیگری در شهر گنبدکاووس در سال ۱۳۹۰» نشان می‌دهند که گدایی درخواست کمک مالی از دیگران

برای گذراندن زندگی است که از زمان‌های بسیار دور در جوامع وجود داشته و همچنان وجود دارد. هدف بررسی و شناخت علل گرایش به تکدیگری قشرهای آسیب‌پذیر جامعه و ارائه نتایج آن به مدیران جهت برنامه‌ریزی مناسب جهت کاهش آن در کشور است. روش تحقیق پیمایشی و مهم‌ترین ابزار گردآوری داده‌ها یا تکنیک غالب در پژوهش، پرسشنامه است. جامعه آماری متکدیان شهر گنبد کاووس هستند که در این پژوهش سرشماری گردیدند. نتایج بررسی نشان می‌دهد، بین متغیرهای سن، تأهل، بعد خانوار، محل تولد، نظارت و سلامت خانواده، فقر اقتصادی، مهاجرت و دوستان با تکدیگری رابطه معنی‌داری وجود دارد و میزان همبستگی ۰/۷۲۴ است. همچنین محاسبه رگرسیون نشان می‌دهد، در مجموع ۵۲/۴ درصد تغییرات متغیر وابسته با عوامل اجتماعی مورد مطالعه تبیین می‌گردد، زیرا سطح معنی‌داری محاسبه شده برابر با ۰/۰۰۰ می‌باشد که معنی‌دار بودن آن را در سطح ۹۹ درصد تأیید می‌کند.

رویکردهای نظری تکدیگری

در این قسمت مهم‌ترین نظریه‌های مرتبط با تکدیگری ارائه شده است.

۱. نظریه انومی اجتماعی

از نظر دورکیم انحراف اجتماعی به حفظ نظم اجتماعی کمک می‌کند، زیرا مرزهای اخلاقی مبهمی وجود دارد که جرم این مرزها را مشخص می‌کند؛ یعنی رفتار به‌وسیله واکنش اجتماعی کنترل می‌شود (ویلیامز و مک شین، ۱۳۹۰: ۲۰۲). در نظریه انومی دورکیم به انفعال فرد از نظم جمعی و نابسامانی در سیستم هنجاری تأکید شده است. به نظر دورکیم، روان و رفتار آدمی اغلب به‌وسیله مغز یا ذهن گروه کنترل و هدایت می‌شود و در این نظریه کنش فرد بر پایه واقعیتی به نام هنجار قرار دارد. هنجارها به‌نظام پاداش و مجازاتی اشاره می‌کنند که اجرای اصول و قواعد رفتاری را تضمین می‌کند، زیرا زندگی اجتماعی تنها در صورت وجود نظمی خاص امکان‌پذیر است. در روابط متقابل، انسان‌ها لازم می‌دانند که رفتار طرف مقابل را به‌طور کلی پیش‌بینی کنند تا به‌موازات آن اعمال خود را تنظیم کنند. در حقیقت آن‌ها هنجارهایی را شناخته و بر پایه آن فرض می‌کنند که دیگران هم آن‌ها را فهمیده، مراعات خواهند کرد. سربچی از چنین قواعدی و عدم متابعت از چنین هنجارهایی را دورکیم بی‌هنجاری می‌نامد (موسوی و حیدرپور مرنند، ۱۳۹۰: ۸۳). نظریه بی‌هنجاری، تکدیگری را نتیجه فشار اجتماعی می‌داند که بعضی از مردم را وادار به کج‌روی می‌کند؛ یعنی فقر باعث گرایش به تکدیگری می‌شود (قنادان، ۱۳۸۹: ۲۰۵). دورکیم، بی‌هنجاری نظیر تکدیگری خیابانی را به‌عنوان آسیب اجتماعی می‌داند که می‌توان آن را مداوا کرد. بی‌هنجاری را می‌توان به‌عنوان حسی تعریف کرد که در آن فرد نمی‌داند از او انجام چه کاری انتظار

می‌رود و این را می‌توان در کاهش وجدان جمعی در انسجام ارگانیک ردیابی کرد، زیرا که عقیده جمعی روشن و اندکی وجود دارد. در این شرایط، به‌طور کلی مردم در جامعه سرگردان هستند و لنگرگاه‌های مشخص و ایمنی ندارند (ریتزر، ۱۳۹۰: ۵۰). از نگاه دورکیم، وقوع تکدیگری نوعی پدیده‌ای اجتماعی است و نشان از ضعف از وجدان جمعی و هنجارهای اجتماعی است (دورکیم، ۱۳۹۱: ۱۰۰)؛ بنابراین نظریه بی‌هنجاری دورکیم، نزدیک به مفهوم تکدیگری است و افراد بر اساس فشار اجتماعی که به آن‌ها وارد می‌شود و همچنین بر اثر انفعال فرد از نظم جمعی به سمت تکدیگری کشیده می‌شوند.

۲. الگوی خرده‌فرهنگی

برخی جامعه‌شناسان تکدیگری را به‌عنوان هم‌نوعی افراد با خرده‌فرهنگ‌هایی می‌دانند که به آن تعلق دارند. خرده‌فرهنگ‌ها، الگویی از ارزش‌ها، هنجارها و رفتار هستند که در میان گروه خاصی به سنت تبدیل می‌شود. شین و همکاران (۱۹۶۴) دریافتند افرادی که کچرو می‌شوند به‌طور قطع با خرده‌فرهنگ بزهکاری در ارتباط بوده‌اند. همچنین جان اودانل (۱۹۶۹) می‌نویسد، مفهوم خرده‌فرهنگ حاکی از این است که کچرو در ارتباط با دیگران است. به نظر آلبرت کوهن، تکدیگری اغلب در میان مردان طبقه پایین دیده می‌شود. هر چه جوانان طبقه پایین و محروم با آن‌هایی که در خرده‌فرهنگ بزهکاری هستند، تعامل بیشتری داشته باشند، احتمال اینکه این جوانان تعریف و رفتارهای آن خرده‌فرهنگ را یاد بگیرند، بیشتر است. به نظر کوهن، افرادی که دارای تعامل دائمی هستند، بزهکاران و افراد ولگرد را به‌عنوان افراد مهم در نظر خود تلقی می‌کنند و احتمال بیشتری دارد که خرده‌فرهنگ بزهکاری را به‌عنوان راه‌حل اهداف خود ببینند (ویلیامز و مک شین، ۱۳۹۰: ۱۲۶). از نظر دیوید ماتزا^۱ متکدیان در مقام رد و نفی ارزش‌های فرهنگی نیستند، بلکه وسیله دلیل‌تراشی برای اعمال خود است که به‌طور پنهانی در ارزش‌های جامعه وجود دارد. ماتزا سه عامل را در تکدیگری مؤثر می‌داند: ۱. بی‌اثر ساختن اهمیت اخلاقی قوانین؛ ۲. آموختن قبول بزهکاری از هم‌نشینان و ۳. درنهایت اراده ارتکاب به بزهکاری که از شدت و دلهره و نیاز به بازسازی شخصیت و خلاقیت انسان سرچشمه می‌گیرد؛ چراکه نیاز به انجام هر کاری برای اثبات شخصیت به‌شدت در متکدیان وجود دارد (شرمن، ۱۳۸۸: ۴۶). کلاوارد و اوهلین به‌نوعی به یگانگی اشاره دارند که در آن حالت، متکدیان، افرادی شکست‌خورده محسوب می‌شوند. این افراد گاهی برای رسیدن و دستیابی به برخی اهداف اجتماعی از طریق رسمی و پذیرفته‌شده جامعه شکست می‌خورند، به‌عبارت‌دیگر آن‌ها به‌طور جمعی برای دستیابی به نیازهایشان نوعی خرده‌فرهنگ ایجاد می‌کنند که در بسیاری از مواقع بافرهنگ رسمی و متد جامعه در تضاد و تباین قرار می‌گیرد. در این خرده‌فرهنگ‌ها استفاده

از شیوه‌های غیرقانونی و کاربرد خشونت متد می‌شود و هنجارشکنی یک‌راه مقابله بافرهنگی در نظر گرفته می‌شود که راه‌های پیشرفت را برای آن‌ها مسدود ساخته است (شرمن، ۱۳۸۸: ۱۹۷). آنچه اعضای این خرده‌فرهنگ انجام می‌دهند به‌نوعی عکس‌العمل در برابر جامعه‌ای است که انتخاب دیگری برای آن‌ها باقی نگذاشته است. هر جامعه‌ای برای حفظ و ثبات امنیت، آسایش و ماندگاری خود مجموعه‌ای از هنجارها را در طول تاریخ می‌سازد این هنجارها البته به نسبت زمان و مکان و خصوصیات انسانی از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت خواهد بود، ضمن آنکه با گذشت زمان ما با تغییرات در ساختار و هنجارهای اجتماعی روبه‌رو می‌شویم، در این میان هر رفتاری که در جامعه برخلاف هنجارها و مقررات پذیرفته شده باشد، از طرف سایرین، آن فرد مرتکب کج‌رفتاری شده و او به‌عنوان یک کج‌رو شناخته خواهد شد. نظریات مرتن، کوهن، کلاوارد و اوهلین در مجموع در زمره نظریه‌های بی‌هنجاری یا خرده‌فرهنگ قرار می‌گیرند. به اعتقاد مرتن دلیل اصلی کج‌رفتاری انسان‌ها شکاف اجتماعی و ابزارهای رسیدن به آن‌ها در جامعه است. کوهن این مسئله را نیز به نظریه مرتن اضافه می‌کند که زمانی که انسان‌ها در جامعه دچار ناکامی منزلتی شوند، شکاف بین اهداف و ابزار منجر به تکدیگری انسان‌ها می‌شود. نظریه‌های فرهنگی ثابت کرده‌اند که جهت‌دهی ارزشی در اشاعه و گرایش تکدیگری مؤثر است، بدین معنا که ارزش‌های جامعه مبنی بر دستگیری از متکدیان بر گسترش دامنه و روحیه تکدیگری و شمار متکدیان بسیار تأثیرگذار بوده است. نظریه‌های مربوط به فرهنگ شهری نشان داده است که گدایان از طریق کار، آموزش و تعلیم‌گدایی را به‌صورت حرفه‌ای و تخصصی می‌آموزند. همچنین با توجه به دیدگاه پارک افراد مهاجر آمادگی بیشتری برای گرایش به تکدیگری و تمایل کمتری برای ترک آن از خود نشان می‌دهند. در چارچوب این رویکرد، سیمپسون و ویلسون برآنند که پایگاه اجتماعی یک محله و نسبت وقوع جرم در آن، صرف‌نظر از پایگاه اجتماعی و اقتصادی فرد بر احتمال درگیر شدن او در تکدیگری اثر می‌گذارد. احتمال این درگیری برای افرادی که از خانواده‌های کم‌درآمد و برخاسته از منطقه آکنده از جرم زندگی می‌کنند، بسیار بیشتر از فردی است که همین ویژگی‌ها را دارد، اما در محله‌ای ساکن است که جرم در آن کمتر اتفاق می‌افتد (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶: ۳۴۳). مرتن علت تکدیگری را به بی‌هنجار شدن شرایط اجتماع نسبت می‌دهد. به نظر او اگر جهت رسیدن به اهداف مهم فرهنگی، راه‌های مناسب فراهم نباشد، فرد به‌ناچار به تکدیگری روی می‌آورد (ستوده، ۱۳۹۰: ۱۲۸). از نگاه مرتن، اعضای قشر پایین اجتماعی، به‌احتمال زیاد نمی‌توانند از مسیرها و راه‌های عادی موردقبول جامعه به اهداف خود دست پیدا کنند، لذا جهت‌گذاران زندگی، چاره‌ای جزء تکدیگری ندارند. پس تکدیگری زبیده روابط اجتماعی و کارکرد نامناسب در نهادهای اجتماعی است. از نظر مرتن، کارکرد به‌عنوان پیامد مشاهده‌پذیری تعریف می‌شود که به تطبیق یا سازگاری یک نظام خاص کمک کند. درحالی‌که یک‌نهاد می‌تواند پیامدهای

منفی برای ساختار اجتماعی داشته باشد که آن را کژکارکردی نامیده است. درست همان‌گونه که ساختار یا نهادها می‌توانند به حفظ سایر بخش‌های نظام اجتماعی کمک کنند می‌توانند برای آن‌ها پیامدهای منفی نیز داشته باشد. آن‌ها می‌توانند تأثیر زیان‌بار بر توانایی تطبیق یا سازگاری آن بخش داشته باشند (ریترز، ۱۳۹۰: ۱۴۱). پس انحراف ناشی از عدم تعادل در نظام اجتماعی است که طبق آن اهداف فرهنگی با وسایل و ابزار رسیدن به آن در تعارض است؛ بنابراین هر بار که انحراف از هنجارها مشاهده شود، نشانه آن است که اتحاد بین اهداف فرهنگی و راه‌های نهاده شده، گسسته شده است (سختوت، ۱۳۸۸: ۵۶). همچنین وی بی‌هنجاری را به فشاری اطلاق می‌کند که وقتی هنجارهای پذیرفته‌شده با واقعیت اجتماعی در ستیزند، بر رفتار افراد وارد می‌آید (گیدنز، ۱۳۸۵: ۱۷۰)؛ بنابراین بر طبق دیدگاه مرتن، فشارهای ساختاری- اجتماعی که جامعه بر افراد وارد می‌کند زمینه‌ساز تکدیگری است و همچنین با توجه به اینکه همه جوامع بر توفیقات مادی در زندگی تأکید دارند و طبقات فردوست چون فرصت کمتری برای رسیدن به نیازهای خود دارند به سمت تکدیگری کشیده می‌شوند. از سوی دیگر، چون واکنش همه افراد نسبت به فشارهای وارده اجتماعی به علت دسترسی نداشتن به فرصت‌های مشروع برای تحقق اهداف، مشابه نیست و همه فرودستان برای دستیابی به اهداف مقبول اجتماعی تکدیگری نمی‌کنند، مرتن پنج واکنش بین ارزش‌ها و وسایل دستیابی به آن را تشخیص می‌دهد:

۱. هم‌نوایان یا به هنجارگراها: گروهی که اهداف، ارزش‌های فرهنگی، وسایل رسمی و مشروع جهت نیل به آن را پذیرفته‌اند.
۲. نوآوران یا بدعت‌گذاران: کسانی که اهداف فرهنگی جامعه را می‌پذیرند، لیکن وسایل و ابزار مشروع جهت رسیدن به آن را نمی‌پذیرند و از وسایل غیر مشروع و غیرقانونی برای دستیابی به اهداف استفاده می‌کنند (فرجاد، ۱۳۹۰: ۲۳).
۳. مناسک‌گرایان: کسانی که وسایل و ابزار قانونی و رسمی را برای رسیدن به اهداف فرهنگی جامعه را می‌پذیرند، لیکن خود آن اهداف را رد می‌کنند. آنچه برای آن‌ها مهم است، آداب‌ورسوم و تشریفات است.
۴. انزوآگرایان: افرادی هستند که هم اهداف فرهنگی و نیز هم وسایل دستیابی به آن‌ها را رد می‌کنند. در واقع آن‌ها یا از جامعه طردشده‌اند یا خود از جامعه کناره‌گیری کرده‌اند. ولگردان و معتادان جزء این گروه محسوب می‌شوند.

۵. طغیان‌گرایان: کسانی هستند که هم اهداف فرهنگی و هم وسایل دستیابی به آن‌ها را رد می‌کنند. لیکن برخلاف انزوآگرایان بدون هدف نیستند، بلکه راه‌ها و اهدافی را به‌عنوان جایگزین آن‌ها معرفی می‌کنند. به‌طور خلاصه این نظریه وجود آسیب‌های اجتماعی را ناشی از فشارهای کلان و خرد به افراد جامعه در نظر می‌گیرد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۵۳).

۳. نظریه بی‌سازمانی اجتماعی

از منظر جامعه‌شناختی، گدایی زائیده فقر اقتصادی بوده و از طرفی تبدیل به فرهنگ شده است. ساختار فقر اقتصادی، فقدان درآمد کافی و فشار اقتصادی منجر به کشانده شدن افراد به گدایی می‌شوند. از طرفی با شروع شغل گدایی، فرد به این حرفه عادت نموده و ترفند و تخصص ویژه‌ای در آن به دست می‌آورد که خروج از دنیای گدایی را برایش دشوار می‌کند. وی در نگاه خود از منظر جامعه‌گدایی است که باید گدایی کند. شهرهای پرجمعیت به خاطر شکاف طبقاتی، فاصله فقیر و غنی، فقدان نظارت اجتماعی، افزایش افراد غریب و ناآشنا، افراد را به گدایی سوق می‌دهد. معمولاً متکدیان جوان در مکان‌ها یا شهرهای ناآشنا متوسل به گدایی می‌گردند (حاجیان مطلق، ۱۳۸۱: ۱۹۳). فقر اجتماعی زائیده روابط اجتماعی، فقدان اعتماد، تضعیف شبکه‌های اجتماعی و ساختار نامناسب جامعه است. از دید اسکار لوئیس، فرهنگ فقر به‌عنوان صفت درهم‌تنیده اجتماعی، اقتصادی و روان‌شناختی است که ویژگی آن باعث بیکاری طولانی، تزلزل در روابط خانوادگی، درماندگی و احساس وابستگی به دیگران و پایین بودن سطح مشارکت اجتماعی و درنهایت از دست دادن اعتمادبه‌نفس و بیگانگی از جامعه می‌شود (رضوی، ۱۳۷۷: ۱۰۱). فقر اجتماعی می‌تواند به پدیده ارثی نیز تبدیل شود. افرادی که در خانواده‌ای با شرایط فقیر متولد می‌شوند، شرایط بسیار سختی برای تحرک اجتماعی در مقایسه با فردی که در شرایط خانواده مرفه متولد می‌شود، خواهند داشت، همین امر به متکدی شدن یا پرسه زنی در خیابان منجر می‌شود. وضعیت متکدی تابعی از شرایط اقتصادی است که برای فرار از فشار مالی اتخاذ می‌گردد (Memphis, 2010: 56). وجود لباس‌های مندرس، تیپ‌های ژولیده، فاصله اجتماعی با دیگران، حس بی‌مزلتی، فقدان اعتمادبه‌نفس و داشتن نگرش خصمانه از ویژگی این افراد است (Hasan Khan & Shamshad, 2014). فرهنگ فقر، شغل خیابانی و اقدام به کارهای پست روزمره را به امری بدون مسئله در نگاه بیکاران، معلولان و فقرا تبدیل می‌کند. متکدیان خود را به‌صورت خودآگاهانه ستایش نمی‌کنند، بلکه به‌صورت ناآگاهانه آن را حفظ می‌کنند. از نظر لوئیس، یکی از ویژگی‌های اصلی و مهم این فرهنگ، عدم مشارکت اجتماعی است. این شرکت نکردن ناشی از عوامل گوناگونی از جمله نبود منابع و توانایی‌های اقتصادی، جدا نگه‌داشتن فقرا و تبعیض، ترس و بدگمانی است. در حقیقت، متکدیان شیوه زندگی و خرده‌فرهنگ خاص خود را دارند. تکدیگری در خیابان باعث تمسخر زبانی از طرف عموم، آسیب‌های روحی و جسمی از طرف مأموران شهرداری و پلیس، آفتاب‌سوختگی و سرمازدگی در طول شب، سوءاستفاده جنسی و فریب جنسی شده است. پس داشتن سرمایه مالی برای شروع شغل کوچک، داشتن حمایت‌کننده از خودشان و فرزندان‌شان، داشتن شغل و پناهگاه از آرزوهای گدایان است و عواملی همچون فقر مالی، مهاجرت، ناهمگونی قومی، بیکاری، معلولیت جسمانی و بی‌اعتمادی از عوامل شیوع گدایی

هست (Namwata Mgabo, 2014)

۴. نظریه فقر فرهنگی

فرهنگی شدن تکدیگری، جلوه‌ای از ظهور فقر بی‌سامانی است که در آن، مردم در یک چرخه اجتماعی طبقاتی، گریزی به‌غیراز سوق یافتن به کارهای بی‌منزلت ندارند. متکدیان این طیف، رفتارهای جنسی، مصرف الکل، خریدوفروش مواد مخدر، کلیه فروشی، فرزند فروشی و کنش‌های ناشایست را جزء فعالیت‌های اجتماعی می‌دانند که مقبولیت فرهنگی دارد. گدایی تا زمانی که مردم حس ترحم و دادن پول به آن‌ها را ادامه دهند، به‌عنوان معضلی فرهنگی باقی خواهد ماند. در این حالت آن‌ها عدم نیاز به کار کردن و تلاش نمودن در گدا را ترویج خواهند داد (Ogunkan, 2009: 301). متکدیان گروه بسیار قابل‌تمایز از سایر مردم، اشخاص روانه شده در خیابان‌های در مناطق شهری هستند. برخی‌ها معتقدند که گدایان باید تقاضا کنند، زیرا آن‌ها از شبکه‌های اجتماعی امنیت رانده‌شده و نیاز به این کمک دارند (Graser, 2000: 8)، اما گروهی دیگر بر این باور دارند که گدایان مبلغ زیادی از پول را برای مصرف موارد غیرضروری هزینه می‌کنند و کمک کردن به چنین گروهی نوعی تسهیل نمودن فعالیت‌های بزهکارانه آن‌هاست (Stackhouse, 1999: 32; Evans Barer, 1994: 2) از سوی دیگر، فقر با سه رویکرد قابلیت، رویکرد درآمدی و رویکرد مبتنی بر طرد اجتماعی تعریف می‌شود (راغفر، ۱۳۸۴: ۲۵۶). فقر به معنای محرومیت از نیازهای اولیه زندگی یا نبود این نیازهاست (کمالی، ۱۳۸۳: ۷۶). تکدیگری در ارتباط با فقر اقتصادی و فرهنگی قرار می‌گیرد (Kanbur & Venables, 2005). محققان ویژگی متکدیان فرهنگ فقر را شامل مواردی از جمله مورد سوءاستفاده قرار گرفتن توسط دیگران در قدرت؛ فقدان توانمندی؛ طردشدگی؛ فقدان امنیت؛ فقدان توانایی و محدودیت در آن؛ ضعف جسمانی؛ معیشت خطرناک؛ فقدان یا ضعف مهارت در روابط اجتماعی و ضعف مشارکت در سازمان‌های مدنی (Moore, 2007) می‌داند. در مجموع، متکدیان همان فقرایی هستند که فاقد مهارت در مناسبات اجتماعی و تعیین جایگاه خود در جامعه هستند. پس تکدیگری، بعدی کاملاً انسانی داشته و غیر از مسئله غذا و معیشت، ابعاد منزلت اجتماعی، احترام، تشخص، نگرش مناسب و توان مشارکت در مسائل مدنی را شامل می‌شود و یا از نظر توسعه انسانی به معنای محروم شدن از حق انتخاب کردن و انتخاب شدن و نیز نبود فرصت برای زندگی شرافتمندانه است (شادی طلب و همکاران، ۱۳۸۴: ۳۴). افراد بی‌خانمان فقیر، به گدایی روی می‌آورند (Stark, 1992: 17) اما همه بی‌خانمان‌ها، مردمی متکدی نیستند. گدایان به‌عنوان افرادی تعریف می‌شوند که تقاضای دریافت پول از اشخاص می‌کنند. به‌ویژه افرادی که در خیابان موزیک می‌زنند، یا آن‌هایی که شیشه ماشین مردم را تمیز می‌کنند، جزء ترویج‌کننده تکدیگری هستند، زیرا که اکثر آن‌ها در شرایط وخیم فقر فرهنگ بسر می‌برند. یافته‌ها نشان داده است که اکثر آن‌ها پول خود را برای مواد الکلی، سیگار و داروهای غیرمجاز، صرف می‌کنند. (Hwang, 2001) از دیدگاه کومار (۲۰۱۰)، تکدیگری نوعی داغ ننگ اجتماعی است که علی‌رغم توسعه جامعه به‌شدت رو به افزایش است. یکی از

سازوکارهای پایان دادن به زندگی خیابانی متکدیان شهری، مشورت، نشست و برخاست و ارائه مشاوره به آن‌هاست، با ایجاد اعتماد به نفس، تلقین امید به آینده و تغییر نگرش آن‌ها نسبت به زندگی، می‌توان به آن‌ها کمک کرد تا انتخابی معقولانه و مناسب برای داشتن طرحی برای آینده و آرزوهای خود و خروج از چرخه گدایی داشته باشند (Namwata, Mgabo., 2014: 183). فقدان شناخت دقیق از انواع متکدیان و خصیصه‌های آن، سازوکار برچیدن آن‌ها از سطح شهر توسط برنامه‌ریزان دولتی را با مشکل مواجه نمود و عواملی از جمله فقر، بیکاری، مشکلات جسمانی، فوت والدین، گسیختگی خانوادگی، انسجام اجتماعی و نظارت اجتماعی در گرایش به تکدیگری خیابانی تأثیرگذار بوده است (Baltazar., 2012). تکدیگری معضلی اجتماعی است که نه تنها دارای اثرات روانی از جمله افزایش احساس حقارت پیچیده در بین افراد و شبکه خویشاوندی او، ایجاد می‌کند، بلکه گدایی به‌عنوان یک معضل بیکاری، بر روی ساختار جغرافیایی و اجتماعی مناطق شهری تأثیر خواهد گذاشت. پس شبکه‌ای از عوامل پیچیده و در هم تنیده بر این متغیر اثرگذار است. متکدیان از مشارکت در شبکه اجتماعی رانده شده و در حاشیه به سر می‌برند (Ahamdi, 2010). برای آن‌ها سیاست‌گذاری، برنامه‌ها و تحولات دنیای پیرامون معنا و مفهومی ندارند. مارکس چنین گروهی را لومپن پرولتاریا یا مفت خوران جامعه نامید. این گروه منتظر وقوع اتفاق و بهره‌برداری از آن به نفع خود بدون داشتن نقشی مؤثر هستند. پس آن‌ها ناتوان از مشارکت اجتماعی هستند. طرد اجتماعی یعنی افراد قادر به مشارکت در اجتماع نیستند و درجایی اتفاق می‌افتد که افراد و گروه‌ها به‌طور غیرارادی از فرصت مشارکت در امور اجتماعی محروم می‌شوند (غفاری و تاج‌الدین، ۱۳۸۴: ۴۰). اوگانکن و فول (۲۰۰۹)، تکدیگری خیابانی را به‌عنوان پدیده اجتماعی با مفهوم دور باطل فقر^۱ و ساختی - کارکردگرایی، تبیین کرده‌اند. طبق نظریه دور باطل فقر، تداوم فقر در جامعه باعث ایجاد و پایداری خرده‌فرهنگ فقر می‌شود. با گذر از نسلی به نسلی دیگر، گدایی به امری درونی و نهادینه تبدیل می‌شود که زمینه تکدیگری را در شهروندان مهیا می‌سازد. در این حالت، عدم توانایی متکدیان برای شکستن این چرخه و الهام گرفتن نگرش و بینشی نو به دنیای پیرامون در افزایش تکدیگری بسیار تأثیر دارد و دیگر ویژگی چون فقدان مهارت، فقدان اعتماد به نفس، نبود حمایت و پشتیبانی، طرد از بازار کار، فقدان سرمایه فیزیکی و پایین بودن سطح تحصیلات، زمینه تکدیگری را ایجاد می‌کند. تکدیگری پدیده‌ای است که با عوامل متعدد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در سطح خرد و کلان مرتبط است؛ یعنی عواملی همچون ماهیت شهر، مذهبی بودن، مهاجرپذیری و ویژگی متکدیان مانند وضعیت جسمانی نامناسب، سطح تحصیلات پایین، نابسامانی خانوادگی، فقدان قابلیت پایه‌ای و فقر و بیکاری آنان از عوامل تعیین‌کننده‌ای هستند که یکدیگر را تقویت می‌کند و به بروز شرایط درماندگی و پذیرش نقش

تکدیگری می‌انجامد. همچنین مطالعات متعدد نشان داده است که پذیرش نقش تکدیگری از طریق فرایند اجتماعی - روانی تحقیرکننده عزت‌نفس عادی شده و استمرار پیدا کرده است (شکوری و معتمدی، ۱۳۹۱: ۲۳). تکدیگری به‌عنوان پدیده اجتماعی زاینده عواملی از جمله، فقر (واقعی یا خیالی)، مذهب، ناتوانی جسمانی، فرهنگ، مصیبت‌ها، جنگ مدنی، عادت‌های رفتاری نامناسب (مثل اعتیاد به دارو، الکل و مواد مخدر)، پیشینه خانوادگی، فقدان مهاجرت روستا - شهری، بی‌نظمی اجتماعی، ناهمگونی قومی، فرسایش سرمایه اجتماعی و بی‌سازمانی اجتماعی است (Aman, 2006; Ogunkan, & Fawole, 2009; Namwata, Mgabo, & Dimoso, 2011). تئوری پنجره شکسته برای تبیین تکدیگری بیان می‌دارد که محیط اجتماعی شهری نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری رفتار و نگرش افراد دارد، یعنی غفلت‌های کوچک مقیاس، همچون بر جای گذاشتن یک پنجره شکسته و تعبیه نشده، گویای پیام زوال و بی‌تفاوتی است و این مسئله سرانجام به جرم و جنایات بزرگ‌تری نظیر شیوع تکدیگری می‌انجامد. این نظریه بر اهمیت حیاتی حفاظت از محیط به‌عنوان شاخصی فیزیکی برای سطوح همبستگی و انسجام اجتماعی و کنترل غیررسمی تأکید کرده است. فرض اساسی در این نظریه این است که رسیدگی نکردن به جرائم جزئی، نظیر دیوارنویسی، زباله ریختن در معابر عمومی، گدایی و روسپی‌گری، باعث تضعیف موقعیت محله و ارتکاب جرائم جدی‌تر خواهد شد (دیلینی، ۱۳۹۱: ۱۶۵). رامسی (۱۹۸۹: ۲) نشان می‌دهد که رفتار غیر مدنی نظیر مصرف الکل، گدایی کردن و پرسه زنی در محیط عمومی یا رفتار مست می‌تواند اثرهای نامطلوبی بر ساکنان داشته باشد و به افزایش ترس از جرم کمک کند. وجود گداها، مست‌ها و خرابکارها در افزایش جرم تأثیر دارند. (Mathews, 1992) تحقیقات نشان می‌دهد که بی‌نزاکتی محله یکی از عوامل اصلی تکدیگری است. مناطقی که با فقر نظارت طبیعی مواجه است، فرصت انجام جرم را مهیا می‌کند (Doran & Liz, 2005: 9).

۵. نظریه کنترل اجتماعی

کنترل اجتماعی با اولین گام‌های انسان‌ها به‌سوی تکوین جامعه پدید می‌آید و هیچ جامعه‌ای از آن روی گردان نیست (آرام و قنبری، ۱۳۹۴: ۶۴) بر اساس نظریه کنترل اجتماعی، همه مردم پتانسیل گرایش به تکدیگری را دارند و جامعه مدرن فرصت‌های بسیاری برای فعالیت غیرقانونی را فراهم آورده است (Siegel, 2008). نظریه کنترل توسط هیرشی صورت‌بندی شده است. این نظریه بیان می‌کند کسانی که به اجتماع خود دل‌بستگی دارند، تمایل به تبعیت از مقررات آن را نیز دارند، اما کسانی که از اجتماع خود بریده‌اند، ممکن است به نقض آن مقررات تمایل داشته باشند (Sandler, 2001). طبق رویکرد کنترل اجتماعی میزان تعهد فرد به جامعه، عامل تعیین‌کننده در تکدیگری هست. هیرشی قیدوندهای کنترل اجتماعی را در

چهار بعد وابستگی، تعهد، مشغولیت و عقاید می‌داند. ترواس هیرشی تکدیگری را بی‌توجهی به قیدوبندهای اجتماعی و عدم کنترل اجتماعی می‌داند (فرجاد، ۱۳۹۰: ۸۸). خودکنترلی پایین جامعه، نبود توزیع مناسب امکانات ساختاری و بحران در علقه پیوندی در بروز تکدیگری مؤثر است (Vera & Moon, 2013). یعنی فهم روش‌های درونی و بیرونی کنترل اجتماعی در تحلیل تکدیگری حائز اهمیت است (علیوردی‌نیا، ۱۳۸۹: ۸۷). افرادی که پیوند محکمی با والدین، خانواده و نظام جمعی دارند، درگیر رفتار مجرمانه نمی‌شوند، یعنی هیرشی علت هم‌نوایی افراد با هنجارهای اجتماعی را پیوند اجتماعی آن‌ها دانسته است. به نظر وی پیوند میان فرد و جامعه مهم‌ترین علت هم‌نوایی و عامل اصلی کنترل رفتارهای فردی است و ضعف پیوند علت اصلی کج‌رفتاری است. افرادی که تعهد و ارتباطات محکمی با جمع دارند کمتر درگیر رفتار متکدیانه می‌شوند؛ بنابراین هنگامی که تعهد فرد به جامعه ضعیف باشد یا از بین برود، کج‌روی به وجود می‌آید. نظریه‌های کنترل اجتماعی، محیط اجتماعی را عامل بزهکاری می‌دانند. بزهکاران رفتارهای نابهنجار را از محیط می‌آموزند. به نظر رایس عدم کنترل‌های درونی در دوران طفولیت که از خانواده، اقوام و خویشاوندان متأثر است، سبب بزهکاری آن‌ها در بزرگسالی می‌گردد. تنها خانواده‌ها و فرهنگ‌های مستحکم می‌توانند به‌طور اساسی از تکدیگری جلوگیری کنند؛ بنابراین سستی خانواده‌ها، عدم وجود نظارت اجتماعی و فرهنگ اصیل، می‌تواند سبب فروپاشی کنترل اجتماعی شود و درنهایت گرایش به تکدیگری را در افراد فقیر و کج‌رو را تقویت کند. طبقه نظریه کنترل، هراندازه نظارت اجتماعی ضعیف‌تر شوند، ضعف تعهد به همراه بی‌سامانی اجتماعی منجر به ظهور فرهنگ تکدیگری می‌گردد (Hagan, 1994). کنترل اجتماعی به شیوه‌ای اطلاق می‌شود که جامعه برای واداشتن اعضایش به هم‌نوایی به کار می‌برد. دورکیم بر این باور است که اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی قوی باشد، اعضای آن احتمالاً بارزها و هنجارهای اجتماعی هم‌نوا می‌شوند، لیکن اگر همبستگی اجتماعی ضعیف باشد ممکن است مردم به‌سوی رفتار مجرمانه کشیده شوند. پس افرادی که با اجتماع خودهمبستگی دارند، تمایل به تبعیت از مقررات و بالعکس کسانی که از اجتماع خود بریده‌اند، تمایل به نقض مقررات دارند؛ بنابراین کج‌روی‌ها با توجه به ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با یکدیگر متفاوت‌اند (ستوده، ۱۳۹۰: ۱۳۷). طبق این دیدگاه همه افراد انگیزه ارتکاب رفتارهای انحرافی را دارند و به این دلیل عواملی مثل فقر، معلولیت، بیکاری و ... باعث رفتن به سمت تکدیگری می‌شود، باید پیوند اجتماعی میان فرد و جامعه را محکم کرد و ضعف این پیوند باعث گرایش افراد به تکدیگری شده است.

روش پژوهش

روش تحقیق به ابزارهای رسیدن به پاسخ پژوهش اطلاق می‌شود و به‌طور کلی به دودسته کمی و کیفی دسته‌بندی می‌شود، پژوهش کمی برای سنجش نگرش، نظرسنجی و گرایش و تمایلات شهروندان در قالب پرسشنامه و کیفی با تجارب زیسته، مصاحبه و تحلیل متون و مراجعه به اسناد و مطالب تاریخی صورت می‌گیرد. این پژوهش از نوع کیفی و ابزار آن مرور سیستماتیک است. در مرور سیستماتیک که جزئی از پژوهش‌های غیر مزاحم تلقی می‌شود، محقق برای پاسخ به سؤالات فلسفی و نظری خود به یافته‌های پیشین از جمله کتب، مقالات، اسناد پژوهشی و طرح‌های تحقیقی که توسط سایرین صورت گرفته است، مراجعه می‌کند. روش نمونه‌گیری از نوع تمام شماری و عمدی بوده است، محقق سعی کرده با مراجعه به سایت نورمگز، مگ ایران، ایران داک و پایگاه‌های علمی ایران؛ با سرچ کلیدواژه «تکدی، متکدی، تکدیگری» مقالات مرتبط با جمع‌آوری و بعد از غربال و کنترل آن، به دسته‌بندی و تحلیل آن بپردازد.

یافته‌های پژوهش

مروری بر سابقه پدیده تکدیگری

تکدیگری، یک پدیده اجتماعی نوظهوری نیست، بلکه قدمت آن به تاریخ شکل‌گیری اجتماعات انسانی برمی‌گردد (اسماعیلی، ۱۳۹۱: ۷۱) و در جوامع انسانی از قبل موجود بوده و در تاریخ جوامع ثبت شده است. اولین بار در یونان باستان (Cavallo, 1997) و بریتانیا به شکل رسمی در خیابان‌ها ظاهر شده‌اند (Jackson, 2008). گدایی سابقه دیرینه‌ای در تاریخ جهان دارد و در دوره‌های مختلف تاریخی نمونه‌هایی از آن ثبت شده است. در اروپا از وجود تکدیگری به سال ۳۶۸ میلادی اشاره می‌کنند که در آن ساکسون‌ها بر انگلستان امروزی حکومت داشتند و در بین آنان گدایی رواج داشته است. طبق مدارک موجود، اولین نشانه‌هایی که در تاریخ از گدایی حرفه‌ای دیده می‌شود، مربوط به سال ۳۶۸ میلادی است. در آن عصر ساکسون‌ها بر انگلیس فعلی حکومت می‌کردند که در آن جامعه به طبقات چندی تقسیم می‌شد و پایین‌ترین آن‌ها غلامان و بردگان بودند. برده‌ها خود به دو گونه بوده‌اند، برده‌های مادرزاد و یا اشناسی که به علل مختلف از قبیل ارتکاب جرائم دستگیر و محکوم به بردگی می‌شدند. برده‌های دیگری نیز وجود داشتند که از اسیران جنگی به شمار می‌آمدند. برده‌های مذکور که به نحو شدیدی تحت تأثیر و شکنجه اربابان و فرمانروایان آن زمان بودند، تاب و تحمل چنین فشاری را نداشتند و اغلب آن‌ها در فرصت‌های مناسب از نزد اربابان فرار و به صومعه پناه می‌بردند. از این بردگان عده‌ای دزدی و راهزنی پیشه نموده و برخی نیز گدایی را انتخاب می‌کردند. پس از فتح انگلستان توسط نورمان‌ها و جایگزینی آن‌ها هیچ برده‌ای حق نداشت. سرزمین انگلستان را ترک

و به دزدی و تکدی روی آورد. این اولین مبارزه‌ای است که در تاریخ اروپا علیه متکدیان شکل گرفت. در قرن شانزده نیز سوابقی از پدیده تکدیگری در مصر به چشم می‌خورد. نوشته‌هایی نیز از گدایان و فقرای قبرس وجود دارد که مربوط به قرن چهاردهم میلادی و معلول مهاجرت کولیان به این دو کشور بوده است (منتظر قائم، ۱۳۸۶: ۶۰). در کشور فرانسه نیز تکدیگری شکل و سابقه‌ای تاریخی خاصی دارد. متکدیان در قرن ۱۸ در این کشور، سازمانی بنام ژنده‌پوشان پاریسی داشته‌اند. این سازمان افراد خیر را شناسایی می‌کرد و برنامه سازمان‌یافته‌ای برای جمع‌آوری پول آنان ترتیب می‌داد. مقررات خاصی برای این سازمان حاکم بود و عضویت در آن تابع مقررات و آداب به‌خصوصی بود. در سال ۱۸۰۸ میلادی مراکز نگهداری از متکدیان در فرانسه تأسیس شد و در مجازات‌های متکدیان و ولگردها تجدیدنظرهایی به عمل آمد. در قرن اخیر اردوی کار بین‌المللی در سال ۱۹۲۰ میلادی در شمال فرانسه تأسیس شد که در آن متکدیان برنامه کاری مشخصی داشتند. این اردوگاه در امر ساختمان‌سازی، جاده‌سازی و ترمیم جاده، پل و ساختمان‌ها، متکدیان را به کار می‌گماشت در کشورهای اتریش، لهستان، چکسلواکی، انگلستان، دانمارک، سوئد، فنلاند، بلژیک و کانادا نیز برای متکدیان اردوگاه‌های کار اجباری وجود داشته است.

در ایران، اداره بلدیة در سال ۱۳۲۵ طبق قانون بلدیة موظف به مراقبت در رفع تکدیگری می‌شود. در جمادی اول ۱۳۲۵ هجری تکدی و ولگردی، جرم محسوب می‌شد. قانون مذکور در ماده ۲۷۷ شرط قابل تعقیب بودن گدایان را داشتن صحت مزاج و تمکن از اختیار شغل قرار داده و در موارد ۲۲۸ و ۲۲۹، تهدید، دشنام، داخل شدن به منزل بدون اجازه صاحب آن یا اهل خانه، به تزویر خود را علیل، مریض و عاجز نمایش دادن و اطفال صغیر را برای تکدی به کار بردن را برای جرم گدایی معین می‌کند (روزبهرانی، ۱۳۹۴: ۵۵). آنچه از شواهد و مدارک پیداست، برای اولین بار در سال ۱۳۲۸ دولت مصوبه‌ای برای جمع‌آوری و نگهداری گدایان تصویب کرد. بعدازآن به ترتیب در سال‌های ۱۳۳۴ و سپس ۱۳۳۷ مجلس قانونی را تصویب نمود که بر مبنای آن باید بر فروش بنزین عوارضی جهت کمک به مستمندان وضع شده و وصول گردد. بر اساس همین قانون تا سال ۱۳۴۷ مکان‌هایی در شهرهای کرج، تهران، مشهد و چند شهر دیگر برای نگهداری و فعال کردن متکدیان دستگیرشده ایجاد شده و به فعالیت پرداختند. اغلب فعالیت‌ها و کارها در زمینه آهنگری، قالی‌بافی، نجاری، حصیربافی و لوله‌کشی بوده است؛ اما به‌مرور و بعد از گذشت چند سال این طرح مسکوت ماند. البته قوانین دیگری از جمله قانون مجازات عمومی به تصویب رسید. طبق ماده ۲۷۳ کسانی که وسیله معاش دارند و از روی بی‌قیدی و تنبلی درصدد تهیه کار برای خود برنمی‌آیند، ولگرد محسوب می‌شوند؛ بنابراین ولگردی و تکدی خلاف قانون و مجازات آن نیز حبس از ۱۱ روز تا ۳ ماه هست (حاجیان مطلق، ۱۳۸۱: ۲۰۵). پس از پیروزی انقلاب اسلامی، اولین بار مسئله تکدیگری در

سال‌های بین ۶۰ تا ۶۲ مطرح شد. بعدازآن در سال ۱۳۷۳ به پیشنهاد دفتر امور اجتماعی وزارت کشور طرحی با عنوان «طرح جمع‌آوری متکدیان و ولگردان» در دولت ارائه شد. بعدازآن در سال ۱۳۷۵ با طرح قانون مجازات اسلامی در ارتباط با برخورد با متکدیان در بند «س» قانون بودجه، اعتبارات مالی برای برخورد با تکدیگری در نظر گرفته شد (کچوئیان فرد، ۱۳۸۶: ۲۵۱). در مجموع تا سال ۱۳۷۸ که شورای عالی اداری برای تسهیل فعالیت‌های پیشگیرانه و برخورد با تکدیگری در کشور، همچنین جهت ارجاع مسئولیت اجرایی به سازمان‌های مشخص با اهدافی معین و معلوم شده و مصوبه‌ای را صادر کند، هیچ سازمان و مقامی به‌طور رسمی مسئول پیگیری این معضل نبود. این مصوبه دارای ۱۵ ماده و ۳ تبصره و ۸ بند است. در این مصوبه علاوه بر شرح وظایف و عملکرد دستگاه‌های ذی‌ربط، تمهیداتی نیز برای تأمین اعتبارات لازم در قانون بودجه کل کشور برای مدت ۵ سال از زمان تصویب و اجرای طرح پیش‌بینی شده است. بر اساس این مصوبه، دستگاه‌ها و سازمان‌هایی مانند شهرداری‌ها، فرمانداری‌ها، دادگستری، سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام، وزارت کار و امور اجتماعی، نیروی انتظامی، سازمان صداوسیما، استانداری‌ها و وزارت کشور بر اساس شرح وظایف و عملکرد سازمانی خود موظف به اجرای مصوبه و همکاری لازم با سایر دستگاه‌ها و سازمان‌های ذی‌ربط شدند (حاجیان مطلق، ۱۳۸۵: ۲۰۷).

در جوامع در حال توسعه، بیش از یک‌سوم متکدیان، پناهگاه کافی ندارند و یک‌پنجم آن‌ها به آب آشامیدنی سالم و یک‌هفتم آن‌ها به خدمات بهداشتی دسترسی ندارند. از ۲/۲ میلیارد افراد با درآمد پایین در جهان، تقریباً ۱ میلیارد از آن‌ها در فقر یعنی بدون پناهگاه، آب آشامیدنی سالم، خدمات بهداشتی بسر می‌برند. حدود ۱۲۱ میلیون کودکان گدا از ادامه تحصیل محروم شده‌اند که اغلب آن‌ها دختر هستند. علت گدایی این قسم از کودکان در خیابان مبارزه با فقر و مبارزه برای زنده ماندن هست. حضور زیاد در محافل عمومی نیز به فرهنگی شدن و شیوع آن کمک می‌کند (ایالات کودکان جهان، ۲۰۱۳). استدلال کرده‌اند که تکدیگری خیابانی به‌عنوان معضلی اجتماعی که برخاسته از مشخصه‌های اقتصادی - اجتماعی کشورها از جمله درآمد کم و فقر مالی، بیکاری زیاد، افزایش سریع هزینه‌های معیشت، افزایش نرخ جمعیت، ناکارآمدی سیاست‌های عمومی، تداوم مهاجرت روستا - شهری و جابجایی تعدادی از افراد انسانی در شهر (رفت‌وآمدهای زیاد) هستند. گلوپا و ساموئل^۱ (۲۰۱۲)، بیان کرده‌اند که در جهان ۸۵۰ میلیون نفر گرسنه هستند و ۲ میلیارد نفر از کمبود مواد معدنی و پروتئینی شدیداً رنج می‌برند. وعده غذایی اکثر متکدیان خیابانی از غذای باقی‌مانده در هتل‌ها، رستوران، بازار، سطل آشغال، میان‌زباله‌ها و محل سکونت موقتی افراد در پارک‌ها یا نیمکت‌های اطراف خیابان به دست می‌آید (Namwata. Mgabo. Dimoso, 2012; Demewozu, 2005; Demewozu, 2003).

وضعیت تکدیگری در استانهای کشور

- استان تهران در بین استانهای کشور، از نظر تعداد متکدیان در رتبه چهارم و بعد از استان خراسان رضوی با ۲۵ درصد، هرمزگان با ۱۲ درصد و استان فارس با ۱۱ درصد قرار دارد. همچنین، استانهای آذری نشین نسبت به جمعیت خود سهم اندکی از متکدیان را داشته‌اند. این تفاوت آماری معرف اهمیت مسئله فرهنگی و محیط اجتماعی در بروز این پدیده است (کلهر و دغاقله، ۱۳۹۱: ۱۴۹).
- در ایران عموم متکدیان یعنی نزدیک به ۶۸ درصد مرد هستند. از نظر سنی در سال‌های اخیر سهم گروه‌های سنی کمتر از ۲۰ سال در جمعیت متکدیان افزایش یافته است. در حالت کلی، متکدیان بسیار کاهش یافته و از ۸۰/۷ درصد در سال ۱۳۷۰ به ۲۸/۱ درصد در سال ۱۳۸۶ رسیده است. همچنین، سهم مجردها از گروه‌های متکدی نیز افزایش یافته است. هرچند عموم متکدیان هنوز متأهل هستند. علاوه بر آن، درصد افراد دارای معلولیت از گروه متکدیان کاهش یافته و افراد فاقد معلولیت زیادی نیز به جامعه متکدیان اضافه شده‌اند. در نتیجه در ایران هنوز تکدیگری پدیده‌ای مردانه است و علت آن نیز عموماً فقر و بیکاری است. علاوه بر آن افزایش سهم افراد سالم در جمعیت متکدیان، دخالت داشتن دو پدیده فقر و بیکاری در گرایش به تکدیگری را تقویت می‌کند (نصرتی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲).
- در سرشماری ۱۳۷۵ یک میلیون و سیصد هزار نفر به عنوان تکدی تلقی شده‌اند و در بررسی در سال ۱۳۷۹ این مقدار به ۲۳ هزار نفر رسیده که ۲۱ هزار نفر آن مرد بوده است. در سال ۱۳۸۰ این آمار ۱۷ هزار و ۳۰۰ نفر برآورد شده است (ساروخانی، ۱۳۸۱: ۴۵). آخرین بررسی‌ها نشان می‌دهد که یک هزار و ۱۸۷ نفر متکدی در تهران وجود دارد که ۸۶۰ نفر مرد، ۲۳۸ نفر زن، ۳۶ نفر کودک دختر و ۵۳ کودک پسر و ۱۳۲ نفر از متکدیان پاکستانی و افغانی بوده‌اند. در نهایت طبق اعلام وزارت کشور، در سال ۱۳۷۹ این مقدار به ۲۲۹۳۸ نفر رسیده است که از این تعداد ۲۱۲۹۳ نفر مرد و ۱۵۴۵ نفر زن هستند. آمار متکدیان جمع‌آوری شده از ۲۸ استان در ۱۳۸۰ برابر با ۱۷۲۷۹ نفر هست (حاجیان مطلق، ۱۳۸۱: ۲۱۳).
- مطالعات دیگری نشان می‌دهد که از بین متکدیان ۷۵/۵ درصد مرد ۲۴/۵ درصد زن هستند. همچنین بیشترین تعداد متکدیان جمع‌آوری شده در استان خراسان یعنی بیش از ۳۰ هزار متکدی هستند. کمترین تعداد متکدی نیز مربوط به استان زنجان یعنی ۱۰۸ نفر است. بیشترین تعداد متکدی در صد هزار نفر در استان هرمزگان دیده می‌شود (۹۸۳ نفر در صد هزار) و استان زنجان با نسبت ۱۱ نفر در صد هزار نفر کمترین متکدی را دارد.
- از بین متکدیان؛ ۱۹۲ نفر معادل ۷۶/۸ درصد از مرد و ۵۸ نفر معادل ۲۳/۳ درصد از زنان تشکیل داده‌اند. ۲۲ نفر معادل ۸/۸ درصد افراد زیر ۲۰ سال و ۱۵۴ نفر معادل ۶۱/۶ درصد را افراد بین (۲۰-۴۰) ساله تشکیل می‌دهند. در گروه (۶۰-۴۰) ساله نیز ۷۰ نفر معادل ۲۸ درصد از

نمونه را تشکیل داده‌اند. همچنین ۴ نفر معادل ۱/۶ درصد نیز بالای ۶۰ سال سن داشتند. از نظر وضع تأهل ۹۱ نفر معادل ۳۶/۴ درصد متأهل، ۶۱ نفر معادل ۲۴/۴ درصد مجرد، ۵۷ نفر معادل ۲۲/۸ درصد مطلقه و ۴۱ نفر معادل ۱۶/۴ درصد فاقد همسر بوده‌اند. ۱۲۲ نفر از افراد یعنی ۴۸/۸ درصد که حدود نیمی از پاسخگویان هستند، بی‌سواد، ۶۷ نفر معادل ۲۶/۸ درصد تحصیلات ابتدایی، ۴۱ نفر معادل ۱۶/۴ درصد تحصیلات راهنمایی، ۹ نفر معادل ۳/۶ درصد تحصیلات دبیرستانی و نهایتاً ۱۱ نفر معادل ۴/۴ درصد دارای تحصیلات دیپلم و بالاتر بودند. وضعیت جسمانی ۱۹۴ نفر معادل ۷۷/۶ درصد از متکدیان حاکی از سلامت آن‌ها داشته است. همچنین ۲۵ نفر معادل ۱۰ درصد از متکدیان معلول، ۱۱ نفر معادل ۴/۴ درصد نابینا و ۲۰ نفر معادل ۸ درصد از متکدیان اظهار داشته‌اند که بیمار می‌باشند. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده ۸۳/۶ درصد از متکدیان شب‌ها را در خانه به سر می‌برند و دارای سرپناه هستند. همچنین ۱۶/۴ درصد نیز شب‌ها را در خیابان (پارک‌ها، زیر پل و...) می‌گذرانند. با توجه به نتایج فوق ۱۵/۶ درصد از متکدیان دارای خانه شخصی، ۵۳/۶ درصد دارای خانه استیجاری، ۱۴/۴ درصد در خانه پدری زندگی می‌کنند و نهایتاً ۱۶/۴ درصد از متکدیان نیز هیچ مالکیتی ندارند و در واقع بی‌خانمان و کارتن‌خواب هستند. همچنین ۸۶ نفر (۳۴/۴ درصد) به‌تنهایی زندگی می‌کنند و ۷۳ نفر (۲۹/۲ درصد) با همه اعضای خانواده، ۲۳ نفر (۹/۲ درصد) با همسر خود، ۳۷ نفر (۱۴/۸ درصد) با یکی از والدین و ۳۱ نفر (۱۲/۴ درصد) از متکدیان با پدر و مادر خود زندگی می‌کنند. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که ۳۹/۶ درصد از متکدیان اظهار نمودند که قبل از شروع به تکدیگری دارای شغل دیگری بوده‌اند و ۶۰/۴ درصد نیز اظهار داشته‌اند که قبل از تکدیگری شغل و مهارت کار دیگری را نداشته‌اند (روزبهانی، ۱۳۹۴).

• نسبت مردان متکدی با (۷۷/۲۷ درصد) از زنان متکدی با (۲۲/۷۳ درصد) بیشتر است، از نظر سنی حدود ۵۰ درصد از متکدیان در سنین ۵۰ تا ۵۹ و حدود ۳۷ درصد متکدیان نیز در سنین ۶۰ سال به بالا و ۱۳/۶۴ درصد از متکدیان در گروه سنی ۱۸ تا ۲۹ قرار داشتند و اغلب متکدیان متأهل بوده (۹۰/۹) و تنها ۹/۱ درصد متکدیان را مجردان تشکیل می‌دادند، ۲۷/۲۷ درصد از متکدیان فاقد هرگونه سواد بودند و ۷۲/۷۳ درصد از متکدیان در حد تحصیلات ابتدایی و راهنمایی سواد داشتند، از نظر وضعیت جسمانی ۵۴/۵۴ درصد از متکدیان را افراد سالم و ۴۵/۵ درصد دیگر افرادی بودند که ادعای معلولیت با (۱۳/۶۴ درصد) یا بیماری با (۳۱/۸۲ درصد) تشکیل می‌دادند، در زمینه مهارت و تخصص شغلی ۳۷ درصد متکدیان از مهارت و تخصص شغلی برخوردار بودند و ۶۳ درصد از هرگونه مهارتی بی‌بهره بودند و ۴۵/۵ درصد از متکدیان دارای خانواده‌ای نا به سامان و ۵۴/۵ درصد از متکدیان از خانواده‌ای به سامان بودند و ۵۹ درصد از متکدیان مهاجرین و ۳۹ درصد نیز از غیر مهاجرین بودند و همچنین ۵۹ درصد از متکدیان تحت تأثیر فقر و بیکاری و ۴۱

- درصد از روی بیماری و معلولیت به تکدیگری روی آوردند (شکوری و معتمدی، ۱۳۹۱).
- ۴۹/۶ درصد از متکدیان در گروه سنی ۷ تا ۱۷ و ۳۷/۵ درصد در گروه سنی ۱۸ تا ۲۸ و ۱۲/۹ درصد ۲۹ سال به بالاتر قرار داشتند. ۵۸/۳ درصد از پاسخگویان را مردان و ۴۱/۷ درصد از پاسخگویان را زنان تشکیل دادند. ۵۷/۲ درصد از پاسخگویان وضعیت خود را مهاجر و ۴۲/۸ درصد وضعیت خود را غیر مهاجر بیان کردند. ۵۹/۲ درصد از پاسخگویان متأهل و ۴۰/۸ درصد از پاسخگویان مجرد بودند. از لحاظ تحصیلات ۴۷/۴ درصد از پاسخگویان بی‌سواد بودند و از لحاظ وضعیت جسمانی ۶۸/۶ درصد از پاسخگویان سالم و ۳۱/۴ درصد از پاسخگویان معلول بودند (معینی و جهانبازیان، ۱۳۹۶).
  - اکثر متکدیان بررسی‌شده متأهل هستند و در ۷۴/۵ درصد موارد افراد از روی ناچاری تکدیگری را شروع کرده‌اند و بیشتر متکدیان بدون داشتن مشوق به این سمت سوق پیدا کرده‌اند (منتظر قائم، ۱۳۸۶: ۵۶). بررسی راجع به متکدیان نشان می‌دهد که ۴۰ درصد از پاسخگویان، افراد تحت تکفل آن‌ها بیش از ۵ نفر است. ۵۰ درصد متکدیان دارای معلولیت جسمی و ذهنی، ۸۵ درصد نان‌آور خانواده و ۶۰ درصد از آن‌ها قبل از شروع به تکدیگری بیکار بوده‌اند. در مجموع ۵۰ درصد از متکدیان به‌طور مستقیم فقر و نداری را باعث روی آوردن به تکدیگری دانسته‌اند (نریمانی، ۱۳۸۰: ۲۱).
  - در سطح شهر تهران ۶۶۱ نفر متکدیان در زمان صبح و ۴۳۸ نفر در زمان بعدازظهر، بیشترین درصد متکدیان در منطقه ۷ (۲۰ درصد) و بیشترین درصد متکدیان در بعدازظهر در منطقه ۶ (۶۷/۱۶ درصد) مشاهده شده‌اند؛ یعنی ۴۲ درصد متکدیان در مکان‌هایی به تکدی می‌پردازند که پرتردد و رفت‌وآمد باشد و در ضمن مکان‌هایی که محل مراجعه زیادی داشته باشد از اهمیت زیادی برای آن‌ها برخوردار است. از مجموع افراد موردبررسی ۸۰/۵ درصد بی‌سواد، ۱۷ درصد دارای سواد خواندن و نوشتن و کمتر از ۱ درصد دارای مدرک تحصیلی دیپلم و بالاتر بوده‌اند. همچنین ۱۷ درصد از آن‌ها حداقل یک نفر از اعضای خانواده‌شان معتاد هستند (مظفری، ۱۳۷۹: ۱۱).
  - در مجموع، در کل کشور و از سال ۱۳۷۹ - ۱۳۸۶ تعداد متکدی جمع‌آوری شده‌اند که ۷۶ درصد متکدیان مرد و ۲۴ درصد زن هستند. تعداد متکدیان جمع‌آوری شده در استان تهران ۱۰۴۴۲ نفر است که ۸۱ درصد آن‌ها مرد و ۱۹ درصد زن هستند. همچنین بعد از استان‌های خراسان، هرمزگان و فارس، تهران در رتبه چهارم از لحاظ تعداد متکدیان قرار می‌گیرد. در استان تهران در مجموع ۶ مجتبع جهت ساماندهی متکدیان وجود دارد و در سال‌های ۷۹ تا ۸۶ حدود ۳۸۵۳۵۹۷۸ میلیارد ریال اعتبار عمرانی و ۶۶۹۵۰۰۰ میلیارد ریال اعتبار جاری برای ساماندهی متکدیان در این استان در نظر گرفته شده است (حاجیان مطلق، ۱۳۸۵). طبق مطالعات صورت گرفته، نرخ جمع‌آوری متکدیان در کل کشور از ۳/۹۲ در صد هزار نفر جمعیت به ۳/۰۳ در هر صد هزار نفر در سال ۱۳۸۵ کاهش یافته است (بیات، ۱۳۹۰: ۷۸).

شیوه‌های تکدیگری خیابانی در ایران

شیوه‌های تکدیگری در ایران عبارتند از:

- متکدیان مظلوم‌نما: با ارائه چهره‌های دردمند و ستم‌دیده از خود، با تحریک حس ترحم و عواطف مردم کسب درآمد می‌کنند.
- متکدیان سمج: گدایانی هستند که تا از افراد به هر طریقی وجهی دریافت نکنند، او را رها نمی‌سازند.
- متکدیان سرقفلی: همیشه مکانی خاص را برای خود قرق می‌کنند و به دیگران اجازه ورود به آن حریم و محدوده را نمی‌دهند.
- متکدیان معتاد: برای تأمین مواد مخدر از طریق شیشه پاک کردن، درآمد کسب می‌کنند.
- متکدیان هنرمند: از طریق نوازندگی، خوانندگی و حرکات موزون در خیابان از مردم پول می‌گیرند.
- متکدیان بیمار نما: با نسخه‌های پزشکی به منظور تأمین هزینه داروهای خود، جیب مردم را خالی می‌کنند.
- متکدیان نامه‌نویس: با نوشتن متن‌هایی بر روی مقوا از مردم طلب کمک دارند.
- متکدیان خانوادگی: با اعضای خانواده‌هایشان کار می‌کنند.
- متکدیان محترم: با بیانات بسیار محترمانه و این‌که اصلاً گدا نیستم، اما به دلیل ورشکستگی، در راه ماندن و مسافر بودن از مردم طلب مساعدت می‌کنند.
- متکدیان مسافری: روزانه از شهرها و روستاهای اطراف به محل‌های موردنظر آمده و سپس شبانه به شهر یا روستای خود برمی‌گردند.
- متکدیان قبرستانی: در آرامگاه‌ها برای آمرزش درگذشتگان دعا می‌خوانند و پول طلب می‌کنند.
- متکدیان مذهب‌نما: با سوءاستفاده از احساسات مذهبی مردم با شال و ردا یا نمادهای دینی کسب درآمد می‌کنند.
- متکدیان دعانویس: با دعانویسی، رمالی و فال‌گیری و کف خوانی جیب مردم را خالی می‌کنند.
- متکدیان معبر: گدایانی که با تعبیر خواب تکدیگری می‌کنند (روزبهانی، ۱۳۹۴: ۴۵).

انواع تکدیگری خیابانی در ایران

تکدیگری گونه‌های مختلفی دارد که زیر به آن‌ها اشاره شده است.

- تکدیگری پنهان: تکدی پنهان معمولاً به صورت آبرومندانه است. تکدیگری پنهان آن است که به طریق پنهان و آبرومندانه مانند دراویش، دعانویسان و کولی‌ها

انجام گیرد و یا خواندن اشعار و روایت قصه‌های ملی و مذهبی به کسب معاش اقدام می‌کنند. این گروه با استفاده از عواطف و باورهای مردم به گدایی می‌پردازند (کوچکیان فرد، ۱۳۸۳: ۲۳۸).

● تکدی آشکار: تکدی آشکار آن است که با استفاده از جلب ترحم دیگران به شیوه‌ها و به صور مختلف کمک آنان را جلب کنند. کسانی که آشکارا و با استفاده از فنون و رموز روان‌شناسی ترحم مردم را به خود جلب و به شیوه‌ها و صور مختلف از دیگران تقاضای کمک می‌کنند (روشن، ۱۳۸۰: ۷۶).

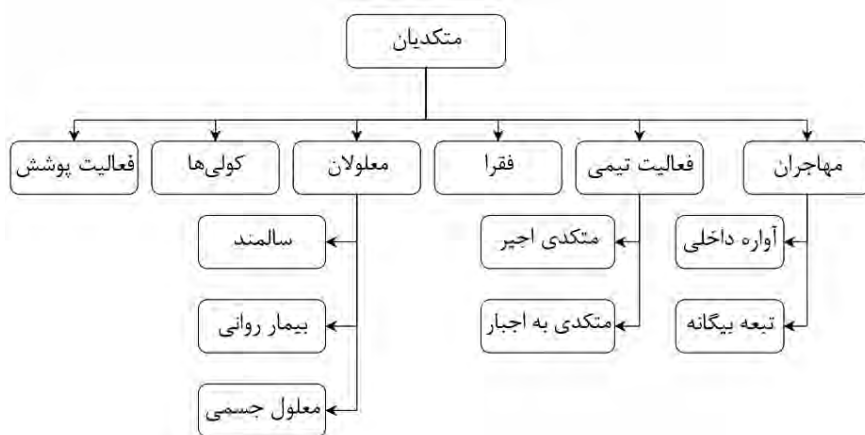
● متکدی مهاجر: کسی است که بر اثر عوامل و حوادث طبیعی یا اجتماعی، خانه و کاشانه خود را رها کرده و درمانده می‌شود، لذا در طبقه فقرا قرار می‌گیرد که قادر به تأمین معاش خود نیست. می‌توان آن‌ها را در دودسته آواره (مهاجران داخلی) و تبعه بیگانه (مهاجران خارجی) جای داد.

● متکدیان تیمی: افرادی که در قالب گروه‌های حرفه‌ای و زیر نظر یک کارفرما به فعالیت می‌پردازند و در مقابل، مزد نقدی یا هزینه معاش اعم از خوراک، پوشاک و سرپناه دریافت می‌کنند. گاهی اوقات می‌توان آن‌ها را متکدیان اجیر شده نامید و یا آنکه در مواردی به‌رغم میل باطنی و با اجبار سرپرستشان دست به این فعالیت می‌زنند.

● فقرا: کسانی هستند که به‌رغم توانایی جسمی، به دلیل بیکاری یا نداشتن درآمد کافی قادر به تأمین حداقل نیازهای معیشتی خود نیستند و سعی می‌کنند از طریق تکدیگری به تأمین نیازهای اولیه خود و خانواده‌شان بپردازند.

● معلولان: افرادی هستند که به دلیل انواع ناتوانی جسمی و ذهنی، از قبیل سالمندی، بیماری روانی و یا معلولیت قادر به انجام فعالیت یا کار درآمدزا نیستند و در نتیجه مجبور می‌شوند زندگی خود را از طریق تکدیگری تأمین کنند.

● کولی‌ها و غربتی‌ها: کسانی هستند که دوره‌گردی، شیوه زندگی آن‌هاست و این شیوه زندگی از نظر فرهنگی نزد آنان پذیرفته شده و به‌طور سنتی در بین آنان شایع است. تکدی به‌عنوان یک فعالیت پوششی: کسانی هستند که هدف اصلی آن‌ها انجام سایر اعمال مجرمانه و بزهکارانه مانند توزیع و قاچاق مواد مخدر، سرقت و فحشا است و از تکدی به‌عنوان پوششی جهت فراهم آوردن زمینه فعالیت انحرافی دیگرشان استفاده می‌کنند. درنهایت خلاصه‌ای از ویژگی متکدیان در نمودار زیر ترسیم شده است (کلهر و دغاقله، ۱۳۹۱: ۱۳۷).

شکل ۱. خلاصه ویژگی متکدیان و انواع آن‌ها

دلایل تکدیگری در ایران

از نگاه جامعه‌شناختی ریشه‌های تکدیگری در ایران شامل بی‌عدالتی و تبعیض اقتصادی - اجتماعی، مهاجرت؛ تعدادی اعضای خانواده، محل تولد و نظارت اجتماعی (رستمی نیا ۱۴۰۱)، ساختارهای معیوب اقتصادی و اجتماعی، شیوع فقر، نابرابری اجتماعی، نابسامانی اقتصادی، وضعیت خانوادگی، طرد اجتماعی و بیکاری (کونانی، ۱۴۰۰)، موانع برای پول درآوردن، آینده‌نگر نبودن؛ عادت و استمرار به تکدیگری و شرم و پنهان کردن عمل تکدیگری (رضازاده، ۱۴۰۰)، سوء مدیریت شهری (صادقی، ۱۴۰۰)، مدیریت ضعیف خانواده، عدم حمایت نهادی حمایتی (نواصر، ۱۴۰۰)، فقر اقتصادی، مهاجرت و تشویق دوستان، تن‌پروری، ضعف وجدان اخلاقی، عدم نگرش منفی به تکدیگری، عدم نظارت و کنترل رسمی، عدم حمایت و تأمین اجتماعی، فقر و بیکاری، تضاد طبقاتی، سابقه تکدیگری در خانواده (معینی و جهان‌بازیان، ۱۳۹۸)، نابسامانی اقتصادی و اجتماعی (عبدالهی، ۱۳۹۵)، نوع طبقه اجتماعی، درآمد پایین، بحران خانوادگی (اسماعیلی، ۱۳۹۱)، بی‌منزلی اجتماعی، فرهنگ مقابله‌ای، نهادینه شدن مبارزه با گدایی، سرمایه اجتماعی (خضری، ۱۳۹۴)، معلولیت جسمی، اعتیاد، عضویت در باندهای تکدی‌گر حرفه‌ای و عدم تحت پوشش نهادهای حمایتی بودن (خانزاده، ۱۳۹۳)، ضعف قوانین در ساماندهی متکدیان و نیز برخورد‌های قانونی نه‌چندان مناسب (آفریدون، ۱۳۹۱)، بی‌اعتمادی اجتماعی و شیوع بیکاری و شرایط اقتصادی نامناسب (اسماعیلی، ۱۳۹۱) بوده است.

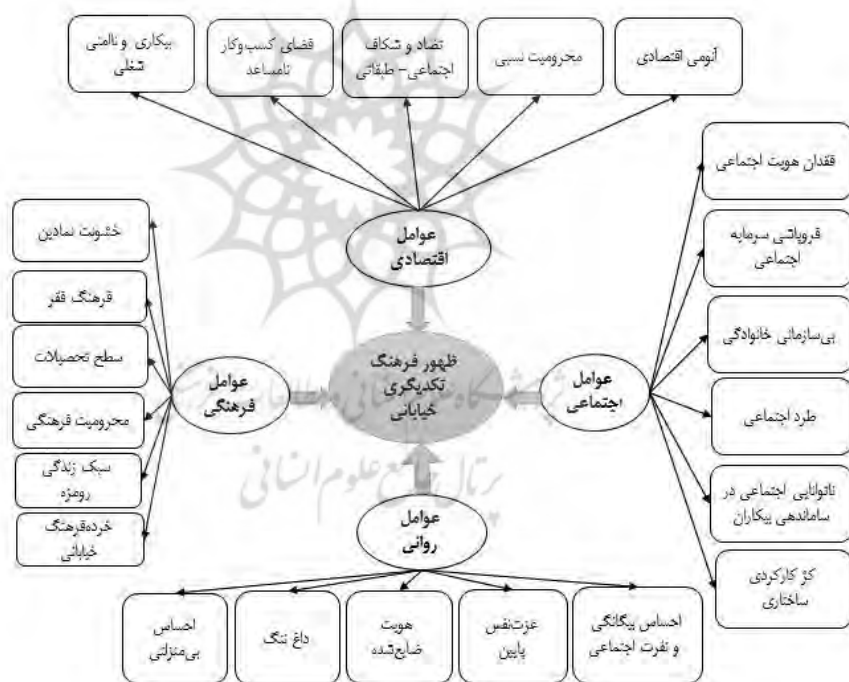
بحث و نتیجه‌گیری

گدایان معمولاً در مکان‌های عمومی مثل مسیرهای عبور و مرور همیشگی عابران، پارک‌های شهری، پیرامون مغازه‌های شلوغ، چهارراه‌ها، نقاط ترافیکی و پرتردد شهر دیده می‌شوند. علاوه بر پول، ممکن است غذا، نوشیدنی، سیگار و چیزهایی جزئی نیز درخواست شود، اما در عرف جامعه، گدایان بیشتر پول دریافت می‌کنند و تصمیم‌گیری نحوه استفاده از آن را، خود برنامه‌ریزی می‌کنند. طبق مطالعات صورت گرفته توسط انجمن پژوهشی کانادا، ۷۰ درصد گدایان عنوان کرده‌اند که آن‌ها حضور در خیابان برای کسب درآمد ثابت و دستمزد کم این شغل را به کار کردن ترجیح می‌دهند. آن‌ها به خاطر معلولیت ذهنی، ناتوانی جسمی یا فقدان مهارت، این احساس را دارند که نمی‌توانند شغل‌های متعارف موجود در جامعه را مدیریت کنند و از آن درآمدی کسب کنند و به خاطر احساس بی‌کفایتی، بی‌منزلی اجتماعی و فقدان تخصص، این شغل را ترجیح می‌دهند (Rohit & Stephen, 2002). برخی تکدیگری را دستاورد شبکه سودجو و استثمار طبقه فقیر جهت وانمود کردن آن‌ها به تکدیگری در طول تاریخ می‌دانند (فتحی و عباسی، ۱۳۸۰: ۱۶). تکدیگری زمینه‌ساز بزهکاری، فساد و فحشا، دزدی اعتیاد و خودکشی است. گاهی پولی که در اثر ترحم به متکدیان پرداخته می‌شود، ترویج‌کننده آسیب‌های اجتماعی است. گدایان همیشه برای فرار از فقر دست به تکدیگری نمی‌زنند، به‌گونه‌ای که آمارها بیان می‌کند، ۵ درصد متکدیان از طیف فقرا هستند، اما بسیاری از گدایان از روی عادت اجتماعی، بی‌علاقگی به فعالیت، بی‌توجهی به قانون و احساس زوال کنترل اجتماعی به تکدیگری می‌پردازند. پس تکدیگری، نوعی کج‌روی اجتماعی است. کج‌روی همان تخلف عمدی از هنجارهای اجتماعی، اهداف فرهنگی و زیر پا گذاشتن نظم اجتماعی است (صدیق سروستانی، ۱۳۹۲: ۲). نظریه پنجره شکسته بیان می‌کند که شیوع جرم نظیر هنجارشکنی، تکدیگری، قانون‌گریزی و سلب امنیت شهروندان، نتیجه عدم توجه ساختار اجتماعی به آسیب‌ها و بحران‌های در حال ظهور در محیط است. وقتی جامعه نسبت به جرائم کوچک محیطی احساس بی‌تفاوتی از خود نشان دهد، این جرائم و رفتارهای نابهنجار حالت اپیدمی در بین شهروندان به خود می‌گیرد (Bernard E. Harcourt., 2000: 21). تکدیگری نوعی انحراف اجتماعی است که فرد در آن نقش مشخص نظیر سارق، روسپی و معتاد را بر عهده دارد (ادهمی، ۱۳۸۹: ۱۲۳). یا به عبارتی دیگر، تکدی را می‌توان نوعی انحراف اجتماعی به شمار آورد که گاه افراد به‌صورت حرفه‌ای به آن می‌پردازند و در مواردی صورت آبرومندانه‌ای دارد؛ یعنی با مشاغل و امور کج روانه و غیرقانونی مثل سرقت، روسپی‌گری و اعتیاد همراه نیست و گاهی صورت غیر آبرومندانه دارد و با این مشاغل و ویژگی‌ها همراه است (سراج‌زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۸). گدایی محصول نابسامانی اجتماعی است، یعنی جامعه نتوانسته شرایط مناسب اجتماعی و اقتصادی را در جهت بهبود درآمد و زندگی مردم فراهم نماید، لذا آن‌ها

به‌ناچار برای بقای خویش دست به تکدیگری می‌زنند. نظریه فرهنگ شهر، علت وجودی گدایان را ناشی از هم‌نشینی افتراقی می‌داند. از دیدگاه پارک^۱ افراد مهاجر، آمادگی بیشتری برای گرایش به تکدیگری دارند. تعارض فرهنگی، عدم پابندی به عرف و آداب و رسوم اجتماعی، گرایش به شغل تکدیگری را موجه می‌سازد. همچنین، سیمپسون و ویلسون^۲، تأکید دارند که پایگاه اجتماعی یک محله و نسبت به وقوع جرم در آن، صرف‌نظر از پایگاه اجتماعی - اقتصادی فرد بر احتمال، درگیری شدن او در رفتارهای تکدیگرانه تأثیر می‌گذارد (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶: ۳۴۳)؛ بنابراین تعداد ارتباطات انحرافی و هم‌نواپی با تکدیگران می‌تواند زمینه‌ساز تکدیگری باشد. تکدیگری امری است که از فرهنگ و عناصر دینی نیز تأثیر می‌پذیرد (ساروخانی، ۱۳۸۱: ۶۷). به دست آوردن مال برای مسلمان از هر راهی حلال و درست نیست و دقت در انتخاب راه‌های صحیح، برای امرار معاش جزو وظایف دینی فرد است، در همین ارتباط تکدیگری از منظر فقه اسلامی دارای چهار حکم تکلیفی: مباح، مکروه، واجب و حرام می‌باشد (صدری و همکاران، ۱۳۹۷). نظریه کارکردگرایی - ساختی، نگاهی وسیع در جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی به پدیده تکدیگری دارد که جامعه را به‌عنوان ساختاری با بخش‌های به هم مرتبط تنظیم و تفسیر می‌کند. کارکردگرایان جامعه را به‌عنوان نظام کلی در اصطلاح کارکرد اجزای نهادی مانند دولت، خانواده، مذهب، اقتصاد، آموزش و فرهنگ تصور می‌کنند. بر اساس این نظریه، پدیده تکدیگری نتیجه مشکل کارکردی بعضی از نهادهای اجتماعی مسئول برای تأمین رفاه جامعه انسانی است؛ بنابراین، تکدی معلول ضعف یا شکست این نهادها در اجرای نقش‌ها، اهداف و مسئولیت‌ها است. مسائلی از جمله نزاع و مشاجره بین اعضای خانواده، طلاق، عملکرد ضعیف و نامناسب اقتصاد ملی، فقدان بازار مناسب برای تولیدات جامعه، ضعف خدمات اجتماعی، جنگ مدنی و سایر بی‌نظمی‌های اجتماعی در بروز و افزایش متکدیان خیابانی تأثیرگذار است (Nemovita & Megabo, 2012: 308)؛ به‌عبارت‌دیگر، تکدیگری از فقر، بیکاری، تحصیلات، فرصت نابرابر در جامعه، مهاجرت و خانواده از هم‌گسیخته برمی‌خیزد (پورافکاری و بهداروند، ۱۳۹۲). پارسونز با تأکید بر دو خرده نظام اجتماع و شخصیت که تأمین‌کننده تعادل نظام هستند به تحلیل موضوع تکدیگری در بعد خرد پرداخته و بیان می‌کند که: ۱. نظام، عمل اجتماعی را در صورتی قابل تحقق می‌داند که نقش‌ها در افراد درونی شود و ۲. دو مفهوم کج‌روی و هم‌نواپی را به‌عنوان رفتارهایی معرفی می‌کند که در بستر کنش متقابل اجتماعی و با تکیه بر مفهوم نقش اجتماعی و انتظارات مربوط به آن رشد و معنا می‌یابند و ۳. جایگاه خاصی را به‌گزینش عقلانی فرد و تعریف او از موقعیت اختصاص می‌دهد. پارسونز کج‌روی را پدیده‌ای ناشی از فقدان سازمان‌دهی می‌داند و مدعی

می‌شود که این وضعیت امکان همبستگی کامل همه اجزای یک نظام را با حرکت کلی و فراگیر آن از بین می‌برد و برخی از این اجزاء را به‌نوعی همبستگی ناقص با نظم اجتماعی تضعیف‌شده موجود وادار می‌سازد (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶: ۶۱). دلالت نظری تکدی در دیدگاه پارسونزی نتیجه همبستگی ناقص فرد با جامعه و درونی نکردن ارزش‌های فرهنگی جامعه است. افزایش جمعیت، مهاجرپذیری زیاد، بیکاری، وجود سنت کاستی، فقدان آموزش قوی، فقر مالی، مشکلات خانوادگی و بزهکاری اجتماعی زمینه‌ساز سوق به پدیده تکدیگری هست (Kaushik, 2014). با این وجود، تکدیگری در پهنه روابط متقابل و تعاملات اجتماعی که به سخن دورکیم ناشی از عدم رشد عام و فراگیر تقسیم‌کار و تمایز پذیری نقش‌های اجتماعی است، پدیدار می‌شود؛ چرا که رشد ناموزون احراز فرصت‌های شغلی در جریان تقسیم‌کار مانع از جذب گروه ضعیف‌تر در فعالیت اقتصادی سالم می‌شود. از سوی دیگر شالوده اساسی زندگی در همبستگی اجتماعی معنا می‌یابد که با پس زمینه‌های تاریخی، مذهبی و فرهنگی به‌عنوان عوامل ذهنی و عینی موجبات خیرخواهی در دیگران می‌شود که در کمک به متکدی تجلی می‌یابد. تکدیگری عوارض و مخاطرات زیادی را در پی داشته که بخشی از مطالعات مقطعی و روینایی روی این پدیده، درباره مسائلی نظیر درآمد، مسکن، فقر مادی، فقر فرهنگی، ناکامی اقتصادی، نابسامانی اجتماعی و سرانجام دستگیری و بازپروری سخن می‌گویند. عده‌ای سعی کرده‌اند این مشکلات و مخاطرات را تعدیل کنند و در نتیجه آن را به گردن افراد دیگر انداخته‌اند (بیات، ۱۳۹۰: ۸۳). همچنین، یکی از نظریه‌های مهم در جامعه‌شناسی که برای تبیین کج‌رفتاری‌های اجتماعی از آن استفاده می‌شود نظریه برجسب‌زنی است. انگ زنی فرایندی است و تحلیل‌های آن بر واکنش‌های دیگران، کسانی که قدرت رفتار کسی و انگ زدن به او را دارند، نسبت به افراد یا کنش‌ها و ارزیابی منفی از آن متمرکز است. این رویکرد، تکدیگری را مفهومی ساخته‌شده از جامعه می‌داند، یعنی گروهی در جامعه با تصویب قوانینی که تخطی از آن کج‌رفتاری محسوب می‌شود، مفهوم تکدیگری را می‌سازند (صدیق سروسستانی، ۱۳۸۵: ۵۷)؛ بنابراین طبق نظریه برجسب‌زنی، کسانی که به تکدیگری روی می‌آورند این عمل را انحرافی نمی‌دانند، ولی مردم یک جامعه چون تکدیگری مورد تأییدشان نیست، آن را انحرافی می‌دانند و همچنین چون منع قانونی دارد، بر آن برجسب می‌زنند. تکدیگری به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن گروهی از زنان، مردان و کودکان در خیابان از مردم تقاضای کمک می‌زنند. در بین گروه متکدیان زنان و مردان و کودکان، تکدیگری کودکان از زشت‌ترین و غیرانسانی‌ترین پدیده‌هاست، زیرا کودکان از سوی افراد دیگر به تکدیگری وادار می‌شوند و معمولاً درگیر آسیب‌های اجتماعی فراوانی می‌شوند. تکدیگری به معنای گدایی کردن، در یوزگی و حاجت‌خواهی است. عموماً گدایی زایید فقر و بی‌چیزی است. تکدیگری به‌عنوان بیماری و معضل اجتماعی نشان می‌دهد که باید مسئولان و مدیران توجه ویژه به محیط و اقتصاد شهری

داشته باشند (جلیلی، ۲۰۰۶: ۶۷) و اگر این بیماری اجتماعی درمان نشود منجر به ناهنجاری‌های اجتماعی بسیار زیادی از جمله اعتیاد، روسپیگری، فروش مواد مخدر و ... خواهد شد. متکدی کسی است که در پی کمک و یاری مادی از دیگران دست را پیش این‌وآن می‌گیرد و گاه با سماجت تمام خواستار کمک مالی، نقدی و جنسی می‌شود. امروزه تکدیگری یکی از معضلات جامعه مدرن شده است و متأسفانه این امر زمینه بزهکاری را به‌راحتی فراهم می‌کند، در بسیاری از موارد افرادی هستند که کودکان و نوجوانان را به این امر تشویق و یا مجبور می‌کنند که خود زمینه دیگر جرائم از جمله اعتیاد، سرقت، فساد و فحشا، آزار و اذیت‌های جنسی را به دنبال دارد. معمولاً تقاضای آن‌ها پول است؛ اما در برخی مناطق مواردی نظیر خوراک، پوشاک، سرپناه و غذا درخواست می‌شود. بر این اساس نتایج پژوهش (مرور سیستماتیک) نشان می‌دهد که عامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و روانی در یک چرخه متقابل به ظهور و تداوم فرهنگ تکدیگری خیابانی کمک نموده است. نمودار زیر این عوامل را به‌طور خلاصه نشان داده است:

شکل ۲. دلایل و ریشه‌های فرهنگ تکدیگری خیابانی

در جامعه، متکدی به فردی گویند که روزانه وقت خود را در میان مردم برای کسب رزق خود سپری می‌کند و با لباس مندرس، رفتاری خشوع آمیز، قیافه ژولیده و گفتاری توأم به التماس در

بین مردم ظاهر می‌شوند. در واقع متکدیان افرادی هستند که بدون هیچ‌گونه زحمت قابل توجهی به کسب درآمد می‌پردازند. میان پدیده تکدیگری و وضعیت فرهنگی جامعه نوعی همبستگی وجود دارد. از این رو، اگر در جامعه‌ای پدیده‌ای به نام تکدیگری وجود داشته باشد، پیش از آن که بیانگر اوضاع نابسامان اقتصادی و بحران آن جامعه باشد، بیانگر وضعیت ناپه‌نجار و نابسامان فرهنگی و اجتماعی است. پدیده تکدیگری به علت خصلت اجتماعی که دارد متأثر از شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است که رفع آن نیازمند سیاست‌های مناسب اقتصادی و فرهنگی و گسترش فعالیت‌های نهادهای دولتی، مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد و رسانه‌های مکتوب و مجازی در این زمینه است. متکدیان در میان اکثر گروه‌های آسیب‌پذیر در جوامع امروزی، پایین‌ترین وضعیت اقتصادی - اجتماعی را دارند. فعالیت‌های تکدی، نوعی تنزل منزلت انسانی به پایین‌ترین حد موجود است و تهدیدی برای سلامت اجتماعی است. اکثر متکدیان خیابانی، محصول محرومیت اقتصادی، طردشدگی از ساختار اقتصادی - اجتماعی، بی‌چیزی و ناآگاهی است. تکدیان به وجه منفی تکدیگری بین افکار عمومی به‌خوبی آگاه‌اند و به همین علت سعی می‌کنند کلان‌شهرها را برای تکدی انتخاب کند که کسی آن‌ها را نمی‌شناسد و آن نوع نظارت و محدودیت‌هایی که در شهرهای کوچک از طرف نهادهای مربوطه می‌شود در شهرهای بزرگ وجود ندارد. گدایی زاییده فقر است. معمولاً در جوامعی که با نابرابری طبقاتی روبرو است، بیشتر نمایان می‌شود به‌ویژه در کلان‌شهرهای دنیا نیز به‌دلیل مهاجران زیاد و تجمع بیش از حد آوارگان، بی‌سرپناهان و مطرودان جامعه، این چنین پدیده‌ای شایع است. این‌طور بیان می‌شود که این مسئله بیشتر از مناطق حاشیه شهری برمی‌خیزد به این معنی حاشیه‌نشین، مبدأ و مرکز شیوع تکدیگری است که روزها در مرکز شهر و شب‌ها را در آلونک و زاغه بسر می‌برد. این پدیده از عوامل مختلفی نظیر فروپاشی خانواده، بی‌سازمانی اجتماعی، فقر، بیکاری و آسیب‌های اجتماعی برمی‌خیزد. مشارکت اجتماعی از جمله متغیرهایی است که تأثیر به‌سزایی در کاهش تکدیگری یا شیوع فرهنگ تکدیگری در جامعه امروزی دارد. مشارکت اجتماعی مردم در مسائل اجتماعی، نظارت بر جامعه و پاک‌سازی جامعه از جرائم و زمینه شیوع فرهنگ تکدیگری از متکدیان خیابان را کاهش می‌دهد. طرد اجتماعی نیز ارتباطی قوی با حاشیه‌ای شدن متکدیان در جامعه دارد. طرد شدن آن‌ها از ظرف مردم و اجتماع، حاشیه‌ای شدن، طرد آن‌ها از شبکه‌های اجتماعی، فرصت شیوع تکدیان را در خیابان‌های شهری از بین می‌برد. سرمایه اجتماعی، به حضور قوی مردم در شبکه‌ها و پیوند اجتماعی اطلاق می‌شود. این سرمایه از آشنایان، افراد قابل اعتماد، همسایگان، اتحاد بین ارگان‌ها و نهادهای انتظامی و دولتی نشأت می‌گیرد. هرگونه ضعف در سرمایه اجتماعی بین افراد، باعث شیوع بی‌تفاوتی یا بی‌مسئولیتی نسبت به مسائل اجتماعی شده و باعث شیوع خرده‌فرهنگ‌هایی از بطن بی‌سازمانی اجتماعی برمی‌گردد. حضور قوی جامعه و تقویت سرمایه درون‌گروهی بین مردم، زمینه مشارکت برون‌گروهی یعنی متکدیان را به داخل چنین شبکه‌هایی از بین می‌برد.

داغ ننگ اجتماعی، به احساس شرم ایجاد شدن و حس بی‌منزلفتی در متکدیان است. نگاه و خیره شدن مردم به متکدیان باعث ایجاد فضای اجتماعی ویژه‌ای شده است که در حضور متکدیان را با دشواری مواجه می‌سازد. نگاه مردم به متکدیان و برخورد با آن‌ها، باعث ایجاد حس خجالت و شرمساری در متکدیان شده و همین عمل اتحاد مردم در فضای اجتماعی برای ترویج فرهنگ داغ ننگ اجتماعی مهیا می‌کند. مطالعات نشان می‌دهد که جوامعی که در آن با ناهمگونی زیاد قومی مواجه هستند و سطح مهاجرت قومی یا تردد از سایر فرهنگ‌ها به آن بیشتر است، به خاطر بی‌تعادلی در ساختار قومی، زمینه شیوع تکدیگری را فراهم می‌کند. هر چه جامعه از ساختار قومی منسجم و یکدست برخوردار باشد، زمینه شیوع تکدیگری از بین می‌برد. نظریه‌های فرهنگی ثابت کرده‌اند که جهت‌دهی ارزشی در اشاعه و گرایش رفتار تکدیگری مؤثر است، بدین معنا ارزش‌های جامعه مبتنی بر دستگیری از فقرا بر گسترش دامنه روحیه تکدیگری و شمار متکدیان بسیار تأثیرگذار بوده‌اند. همچنین نظریه‌های مربوط به فرهنگ شهری نشان داده است که گدایان از طریق کارآموزی و تعلیم، گدایی را به صورت حرفه‌ای و تخصصی می‌آموزند.

در چارچوب الگوی مرتن می‌توان تکدیگری را نوعی انزوا و گوشه‌گیری دانست که افراد نه تنها ارزشی همچون ثروت‌اندوزی را قبول ندارند، بلکه راه‌های نهادی شده موجود را نیز نمی‌پذیرند و برای گذران زندگی با حداقل انتظارات به تکدیگری رو می‌آورند. کوهن این مسئله را به نظر مرتن اضافه می‌کند که شکاف بین اهداف و ابزار به واسطه ناکامی منزلتی موجب تکدیگری به عنوان نوعی کج‌رفتاری می‌شود. متکدیان در شهرهای پرآزدحام و در مجاورت رفاه طبقه برخوردار، احساس ناکامی و حقارت پیدا کرده و بدین ترتیب خرده‌فرهنگی انزواطلبانه را به عنوان واکنش در برابر فشارهای ناشی از مقایسه زندگی خود با طبقه برخوردار و رفع ناکامی و حقارت ایجاد می‌کنند و تکدیگری را به عنوان تنها راه جهت دسترسی به غایت‌های مقبول و مرسوم پیشه خود می‌سازد. نظریه نظارت اجتماعی بر آن است که علت اصلی کج‌رفتاری، نبود کنترل اجتماعی است. فرض اصلی بر این است که افراد به‌طور طبیعی تمایل به کج‌روی دارند و اگر تحت کنترل قرار نگیرند چنین می‌کنند. به عبارتی تکدیگری به عنوان نوعی کج‌رفتاری افراد بیش از آن که ناشی از نیروی محرک به‌سوی ناهنجاری باشد، محصول عدم ممانعت است. یک فرد در محیطی که به شدت تحت کنترل رسمی (قوانین پیشگیری از تکدی) و کنترل غیررسمی و شرم‌نده سازی (برخورد مبتنی بر طرد و تحقیر مردم با گدایی و گدایان یا درک و احساس متکدی و ادای احترام برای ایجاد احساس ندامت در فرد) است. کم‌تر وسوسه گرایش به سمت رفتار و کردار گدامشانه‌ای می‌کند که از یک طرف ناقص هنجارها، قواعد ارزشی و قوانین جامعه است و از طرف دیگر آبرو و حیثیت خود را به پلی برای کسب پول مبدل سازد. دیدگاه یادگیری اجتماعی در مواجهه با انحرافات اجتماعی بر تأثیرات متقابل بین رفتار و محیط تأکید دارد و بر الگوهایی از رفتار متمرکز می‌شود که فرد آن‌ها را برای کنار آمدن با محیط در خود پرورش می‌دهد. در نظریه یادگیری اجتماعی، منبع «تقویت»

درونی و بیرونی اگر با همدیگر همساز شوند، فرد را به سمت تکدیگری سوق می‌دهند. ساترلند از پیوند افتراقی بحث کرده و معتقد است اینکه افراد به‌این علت به تکدیگری به‌عنوان نوعی کج‌روی روی می‌آورند که تعداد تماس‌های آن‌ها با افراد گدا بیشتر است و گدایی منشی به‌عنوان شیوه‌ای زیرکانه یا ناگزیر برای گذران زندگی تلقی می‌گردد. گلیرز هویت‌پذیری افتراقی را مطرح کرده و بیان می‌دارد صرف پیوند افتراقی کسی را کج‌رفتار و گدا بار نمی‌آورد و علت اصلی گدایی را هویت‌پذیری از گدایان و افراد مظلوم و مستحق پاداش می‌داند. طبق دیدگاه نظریه تقویت افتراقی اگر تکدیگری به‌عنوان نوعی کج‌رفتاری نسبت به امرامعاش از راه‌کار و کوشش (همنوابی) با مقدار فراوانی و احتمال بیشتر، رضایت‌بخش‌تر باشد افراد آن را بر همنوابی ترجیح می‌دهند؛ بنابراین افراد گدایی را با عنوان فعالیتی کم‌خطر و بدون خسارت نسبت به سایر اعمال کج‌روانه توجیه کرده و خود را تبرئه می‌کنند که گدایی نه گناه است و نه جرم. بدین ترتیب این شعار را در بین گروه ترویج می‌کنند. از نظریه برجسب نیز می‌توان برای تبیین رفتار متکدیان سود جست، کسانی که به دلایل اتفاقی و نیازهای مقطعی، بخشی از نیاز خود را از دیگران مطالبه می‌کنند، اما به‌مرور زمان و هنگامی که عنوان (برجسب) متکدی (گدا) روی آن‌ها گذاشته می‌شود، عمل خود را تکرار کرده و آن را متناسب با برجسبی که خورده است (متکدی) به‌صورت حرفه‌ای تری دنبال می‌کند. دیدگاه الگوی جرم عقلانی بیان می‌دارد که تکدیگری رفتاری غیرقانونی و معنادار است، چون شخص در قبال آن پاداش دریافت می‌کند و می‌تواند آن را با خطر شناسایی و تعقیب کمتری مرتکب شود. افراد برحسب این دیدگاه با عناوین شغلی چون دود کردن اسپند، پاک کردن شیشه اتومبیل‌های خیابان، فالگیری و دعانویسی و غیره به‌عنوان فرصتی طلایی به تکدیگری می‌پردازد؛ بنابراین، با توجه به اهمیت مسئله تکدیگری در جامعهٔ امروزی لازم است برای حل آن راهکارهای مؤثری پیشنهاد شود؛ در نگاه کلی و لازم به مسئله تکدیگری، برای مدیریت هر چه‌بتر این مسئله اول باید قوانین درستی در جهت ریشه‌کن کردن این معضل اجتماعی تصویب شود، همچنین دولت باید متکدیانی که از سر نیاز تکدیگری می‌کنند را شناسایی و از آن‌ها حمایت کنند، با توجه به اینکه امروزه اکثر تکدیگران به‌صورت بانندی و تیمی فعالیت می‌کنند باید شناسایی دقیقی از سوی دستگاه‌های مربوطه صورت گرفته تا باعث فروپاشی این باندها و حضور کمتر آن‌ها در سطح کشور شوند، زیرا این باندها با سرعت بسیار زیادی می‌توانند گسترش یابند و باید از تشکیل همچنین باندهایی جلوگیری شود تا تعداد متکدیان کمتر شود و از آنجایی که برخی از متکدیان کودکان و زنان جوان هستند و زمینه‌ساز آسیب‌های اجتماعی دیگری می‌شوند بنابراین دستگاه‌های مسئول در این زمینه باید هماهنگ‌تر عمل کنند، به‌نوعی باید اول خانواده‌هایی که در سطح نامناسب اقتصادی دارند و هشدار برای رفتن به سمت تکدیگری هستند را شناسایی و مورد حمایت قرار دهند. همچنین برای کسانی که تکدیگری می‌کنند آموزش‌هایی را قرار بدهند تا متکدیان با خطرات و معضلات تکدیگری آشنا شوند و چه‌بسا با آموزش صحیح و آشنا شدن متکدیان از

بزهکار شدن متکدیان و بروز هر چه بیشتر این پدیده در سطح کشور جلوگیری شود و در آخر، تعداد متکدیان وارداتی از کشورهای پاکستان و افغانستان در کشور رو به افزایش است، باید با یک یکپارچگی و تدبیر مناسب دستگاه‌های لازم از ورود این افراد به کشور جلوگیری و با متکدیان مهاجر برخوردی قانونی‌تر صورت گیرد.

سازوکارهای مقابله با پدیده تکدیگری

- بر این اساس برای مقابله با پدیده تکدیگری؛ راهکارهای زیر پیشنهاد شده است:
- سیاست‌گذاری اجتماعی در زمینه کمک به متکدیان برای تغییر شیوه و سبک زندگی متکدیان به‌سوی مشاغل مفید و کارآفرینی اجتماعی؛
  - تشکیل پروفایل شخصیتی متکدیان (بانک اطلاعاتی) از زمینه خانوادگی، فردی، شغلی و حرفه‌ای و به‌کارگیری آن‌ها در بدنه نظام اقتصادی از طریق نهادهای سمن و مدنی برحسب توانایی و تخصص شغلی؛
  - تقویت احساس هویت اجتماعی در متکدیان و ایجاد حس شهروندی و منزلت در آن‌ها به‌جای حاشیه‌ای شدن و طرد ساختن آن جهت مقابله با آسیب‌های ناشی از شغل متکدی و اصلاح آن‌ها در گذر زمان برای تبدیل شدن به شهروندان مؤثر و مفید در جامعه (کاهش رفتارهای پرخطر در متکدیان)
  - بهبود فضای کسب‌وکار اجتماعی در جامعه و جذب جوانان تحصیل کرده و دارای تخصص شغلی در نهادهای اقتصادی (برخی از گدایان به دلیل نبود شغل مناسب پایدار تبدیل به متکدی شده‌اند)
  - ایجاد نهادهای حمایتی از متکدیان و استفاده از آن‌ها در ساخت‌وساز و فعالیت‌های مرتبط از جمله پاک‌سازی طبیعت و محیط‌زیست؛ کاشت نهال؛ تمیز نگه‌داشتن شهر؛ مشاغل ساختمانی با پرداخت بیمه، حقوق و مزایای مالی؛
  - تغییر نگاه نمادین منفی جامعه به متکدیان و خارج ساختن آن‌ها از فضای فقر فرهنگی و برچسب منفی
  - کاهش خشونت فرهنگی جامعه علیه متکدیان؛ جذب آن‌ها در روابط اجتماعی به‌جای طرد؛ انکار و سرزنش
  - تقویت زیربنای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از طریق ایجاد فرصت‌های آموزشی، شغلی و زمینه‌های درآمد و مبارزه جدی علیه فقر و بیکاری.
  - کاهش محرومیت نسبی، از بین بردن شکاف طبقاتی (اقتصادی)، جذب بیکاران دانشگاهی و حرفه‌ای در نهادهای شغلی - اجتماعی؛

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.

منابع و مأخذ

- ادهمی، جمال (۱۳۸۹). «عوامل مؤثر بر تمایل متکدیان به تکدیگری». پژوهش‌نامه علوم اجتماعی. شماره ۱: ۴۵-۱۲.
- ادهمی، جمال (۱۳۹۰). کلان‌شهر تهران و تکدیگری. تهران: نشر جامعه و فرهنگ.
- آرام، هاشم و عباس قنبری باغستان (۱۳۹۴). «توصیف وضعیت تکدیگری در شهر تهران و پیشنهاد دو سناریو». جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران. شماره ۱: ۸۵-۵۷.
- اسماعیلی، علیرضا (۱۳۹۱). «بررسی نقش عوامل اجتماعی بر تکدیگری در شهر گنبد کاووس». مجله مطالعات جامعه‌شناسی جوانان. شماره ۲۲: ۲۲-۴۴.
- اسماعیلی، علیرضا (۱۳۹۱). «بررسی نقش عوامل اجتماعی بر تکدیگری در شهر گنبد کاووس». فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان. شماره ۸: ۶۱-۴۰.
- آفریدون، بهزاد (۱۳۹۱). ماهیت و عوامل موثر در جرایم تکدی و کلاشی. رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- بیات، بهرام (۱۳۹۰). فرا تحلیل آسیب‌های اجتماعی و جرم. تهران: اداره کل مطالعات اجتماعی. پور افکاری، نصرالله و نرگس بهداروند (۱۳۹۲). «بررسی علل تکدیگری در شهرستان اهواز». فصلنامه علمی پژوهشی شوستر. شماره ۲: ۳۱-۲۳.
- جعفری آذربانلو، رفیقه (۱۳۹۲). عوامل موثر بر تکدیگری در شهر تهران. رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. دانشکده علوم اجتماعی.
- حاجیان مطلق، محمد (۱۳۸۵). امپراتوری تکدی. تهران: نشریه شرق.
- حاجیان مطلق، محمود (۱۳۸۱). روسپیگری، تأملی بر پدیده تکدی و ریشه‌های آن در ایران. کودکان خیابانی و تکدی. مجموعه مقالات اولین همایش آسیب‌های اجتماعی در ایران. تهران: نشر آگاه.
- خانزاده، علی‌رضا (۱۳۹۳). بررسی عوامل موثر بر بروز پدیده تکدیگری در شهرستان اهواز. رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید چمران اهواز. دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی.
- خضری، نشمین (۱۳۹۴). تبیین جامعه‌شناختی مواجهه با پدیده تکدیگری در شهر تبریز (با روش نظریه زمینه‌ای). رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه خوارزمی. دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- خومحمد خیرآبادی، سعید (۱۳۸۱). تکدی به‌عنوان مسئله اجتماعی. تهران: سمینار آسیب‌های اجتماعی ایران. دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۴۵). لغت‌نامه دهخدا. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- دورکیم، امیل (۱۳۹۰). درباره تقسیم‌کار اجتماعی. ترجمه باقر پرهام، تهران: نشر مرکز.
- دیلینی، تیم (۱۳۹۱). نظریه کلاسیک جامعه‌شناسی. ترجمه به‌رنگ صدیقی و وحید طلوعی، تهران: نشر نی.
- راغفر، حسین (۱۳۸۴). «فقر و ساختار قدرت در ایران». فصلنامه رفاه اجتماعی. شماره ۴: ۷۳-۶۲.
- رستمینیا، مژگان (۱۴۰۱). «تحلیل و تبیین عوامل اثرگذار بر تکدیگری شهری در کوه‌دشت». مطالعات جغرافیا، عمران و مدیریت شهری. دوره هشتم، شماره ۱: ۱۱۰-۱۶.
- رضازاده، مرضیه (۱۳۹۴). بررسی پدیده تکدیگری و عوامل موثر بر آن: مطالعه به روش گراندد تئوری.

- رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان خراسان رضوی. مرکز پیام نور مشهد.
- رضوی، سید حسین (۱۳۷۷). **روستا. فقر. توسعه**، جلد اول: مفاهیم، رهیافت‌ها و شاخص، وزارت جهاد سازندگی. سلسله انتشارات روستا و توسعه. شماره ۳۱.
- روزبهنایی، جابر (۱۳۹۴). **بررسی نقش متکدیان در اشاعه آسیب‌های اجتماعی در استان لرستان (مورد مطالعه: شهر بروجرد)**. دفتر تحقیقات کاربردی استان لرستان.
- روشن، رسول (۱۳۸۰). **بررسی خصوصیات زیستی، روانی و اجتماعی کودکان کار خیابانی**. تهران: سازمان بهزیستی کشور.
- ریتزر، جورج (۱۳۹۰). **نظریه جامعه‌شناسی مدرن**، ترجمه خلیل میرزایی و عباس لطفی‌زاده، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۱). **تکدیگری در ایران**. تهران: سمینار همایش آسیب‌های اجتماعی در ایران.
- ستوده، هدایت‌الله (۱۳۹۰). **آسیب‌شناسی اجتماعی**. تهران: انتشارات آوای نور.
- سختوت، جعفر (۱۳۸۸). **آسیب‌شناسی اجتماعی**. تهران: انتشارات دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی.
- سراج‌زاده، حسین؛ توکل آقایی هیر و نشمین خضری (۱۳۹۶). «مطالعه جامعه‌شناختی مواجهه شهروندان با پدیده تکدیگری». **مسائل اجتماعی ایران**. شماره ۱: ۴۷ - ۲۷.
- سلیمی، علی و داوری، محمد (۱۳۸۶). **جامعه‌شناسی کج‌روی**. تهران: نشر پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
- شادی‌طلب، ژاله و فرشته حجتی کرمانی (۱۳۸۶). «پژوهشی با عنوان فقر و سرمایه اجتماعی در جوامع روستایی». **فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی**. شماره ۲۸: ۵۶ - ۳۵.
- شرمن، وود (۱۳۸۸). **دیدگاه‌های نوین جامعه‌شناسی**، ترجمه مصطفی ازکیا، تهران: انتشارات اطلاعات.
- شکوری، علی و حمید معتمدی (۱۳۹۱). «مطالعه علل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر پدیده تکدیگری در شهر مشهد». **فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی**. شماره ۳: ۷۰ - ۳۹.
- شیخ‌وندی، داور (۱۳۸۸). **آسیب‌شناسی اجتماعی**. تهران: آموزشگاه عالی خدمات اجتماعی.
- صادقی، علیرضا (۱۴۰۰). **تأثیر مدیریت شهری بر تکدیگری و راه کارهای اجرایی ساماندهی آن**. رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان اصفهان. مرکز پیام نور شاهین شهر.
- صدری، محمد؛ حیدر امیرپور و حسن علی‌پور (۱۳۹۷). «تکدی در آموزه‌های عرفانی و فقه». **فصلنامه عرفان اسلامی**، شماره ۶۰: ۱۹۱ - ۱۷۳.
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۵). **امنیت اجتماعی: شهرنشین و بوم‌شناسی هراس**. **مجموعه مقالات همایش بررسی نقش روانشناسی و مشاوره**، جلد اول، نیروی انتظامی - معاونت اجتماعی.
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۹۲). **آسیب‌شناسی اجتماعی**. تهران: سمت.
- عبداللهی، حامد (۱۳۹۵). **تحلیل جغرافیایی عوامل مؤثر بر تکدیگری در شهر اردبیل**. رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان گیلان. مرکز پیام نور رشت.
- عبداللهی، محمد و میر طاهر موسوی (۱۳۸۶). «سرمایه اجتماعی در ایران: وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان‌شناسی گذار»، **فصلنامه پژوهشی رفاه اجتماعی**. شماره ۳: ۲۳۴ - ۱۹۵.

عبدی، عباس (۱۳۷۷). **آسیب‌شناسی اجتماعی**. تهران: انتشارات نور.
 علیوردی نیا، اکبر (۱۳۸۹). **جامعه‌شناسی کارتن خوابی**. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
 غفاری، غلامرضا و محمداقبر تاج‌الدین (۱۳۸۴). «شناسایی مؤلفه‌های محرومیت اجتماعی». **فصلنامه علمی پژوهی رفاه اجتماعی**. شماره ۱۷: ۶۳-۵۵.

فتحی، شاهین و علیرضا عباسی (۱۳۸۰). **بررسی ویژگی‌های متکدیان شهر تهران**. تهران: معاونت سیاسی - امنیتی استانداری تهران.

فرجاد، محمدحسین (۱۳۹۰). **آسیب‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی انحرافات**. تهران: بدر.
 قنادانان، منصور (۱۳۸۹). **مفاهیم کلیدی در جامعه‌شناسی**. تهران: انتشارات آوای نور.
 قنبرزاده افروزی، علی‌اکبر (۱۳۸۵). **بررسی جرم کلاشی و مقایسه آن با جرائم تکدیگری و ولگردی**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران.

کاوه، محمد (۱۳۸۸). **آسیب‌شناسی بیماری‌های اجتماعی**. تهران: جامعه‌شناسان.
 کریمی، زهرا (۱۳۷۳). **بررسی علل تکدیگری در تهران بزرگ**. پایان‌نامه دکتری، جامعه‌شناسی دانشگاه تهران.
 کلهر، سمیرا و عقیل دغاقله (۱۳۹۱). **تکدیگری (فرا تحلیل آسیب اجتماعی در تهران)**. تهران: انتشارات جامعه و فرهنگ.

کمالی، احمد (۱۳۸۳). «زنان و فقر مضاعف». **فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی**، شماره ۵: ۲۰۲-۱۸۱.
 کوچکیان فرد، حسین (۱۳۸۳). **مفهوم تکدی و اقدامات دولت و سازمان‌های غیردولتی در برخورد با آن: روسپیگری، کودکان خیابانی و تکدی (مقالات اولین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران)**. تهران: آگاه.

کونانی، سمیرا (۱۴۰۰). **عوامل تأثیر گذر بر افزایش تکدیگری در شهرستان شهریار**. رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه آیت‌الله‌العظمی بروجردی (ره). دانشکده علوم انسانی.
 گیدنز، آنتونی (۱۳۸۵). **تجدد و تشخیص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید**. ترجمه ناصر موفقیان. تهران: نشر نی.

محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳). **وندالیسم**. تهران: انتشارات آن.
 محمدی اصل، عباس (۱۳۸۵). **بزهکاری نوجوانان و نظریه‌های انحراف اجتماعی**. تهران: علم.
 مرادی، علیرضا (۱۳۷۰). «بررسی علل تکدی در ایران». **مجله پاسدار اسلام**. شماره ۵: ۱۲۳-۱۱۰.

مظفری، محمد (۱۳۷۹). **بررسی علل پدیده تکدیگری در استان آذربایجان غربی**. ارومیه: شهرداری ارومیه.
 معتمدی، سیدهادی (۱۳۸۶). «اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل اجتماعی ایران». **فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی**. شماره ۱۱: ۳۴۸-۳۲۷.

معین، محمد (۱۳۶۵). **فرهنگ فارسی**. چاپ ششم. تهران: انتشارات امیرکبیر.
 معینی، مهدی و صدیقه جهان‌بازیان (۱۳۹۶). «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به تکدیگری در شهر یاسوج». **فصلنامه علمی تخصصی مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی**. شماره ۱: ۳۳-۲۳.

معینی، مهدی و جهان‌بازیان، صدیقه (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر گرایش به تکدیگری در شهر یاسوج در سال ۱۳۹۶،

مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، سال دوم، شماره ۴: ۲۳-۳۴.

ممتاز، فریده (۱۳۸۶). **جامعه‌شناسی شهری**. تهران: اداره انتشارات.

منتظری قائم، مهدی (۱۳۸۶). **تکدیگری در ایران**. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی و دانشگاه تهران. موسوی، سیدکمال‌الدین و سکینه حیدریپور مرند (۱۳۹۰). **معمای بیگانگی در اندیشه اجتماعی**. تهران: دانشگاه شاهد، مرکز چاپ و انتشارات.

نائیجی، مختار (۱۳۸۷). **علل گرایش به اعتیاد و راه‌های پیشگیری و درمان آن**. خبرگزاری دانشجویان ایران. نریمانی، محمد (۱۳۸۰). **بررسی پدیده تکدیگری رابطه آن با فقر**. استاندارد اردبیل. نصرتی‌نژاد، فرهاد؛ علی اخوان بهبهانی و منصور دیهول (۱۳۹۲). «تکدیگری در ایران». **فصلنامه مطالعات ناتوانی**. شماره ۲: ۵۴ - ۴۵.

نواصر، مریم (۱۴۰۰). **واکاوی ریشه‌ها و پیامدهای پدیده تکدیگری در شهر اهواز**. رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید چمران اهواز. دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی.

ویلیامز، فران پی و مک‌شین، ماری (۱۳۹۰). **نظریه جرم‌شناسی**. ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران: نشر نی.

Adedibu, A.A. & M.O. Jelili(2011). Package for controlling street begging and rehabilitating beggars and the physically challenged in Nigeria: Paper for policy consideration. **Global Journal of Human Social Science**, 11(1): 17-24. Online. Ahamdi, H. (2010); A study of beggars' characteristics and attitude of people towards the phenomenon of begging in the city of Shiraz. **Journal of Applied Sociology** 21st year, Vol. 39, No3.

Amman, A.A. (2006); Street Begging: Exposing the Bankruptcy of Blatant Paying of lip Service. Online, <http://www.gamji.com/article8000/NEWS8196.htm>.

Baltazar M.L. NAMWAT, Maseke R. MGABO, Provident DIMOSO(2012); ACATEGORIES OF STREET BEGGARS AND FACTORS NFLUENCING STREET BEGGING IN CENTRAL TANZANIA, **African Study Monographs**, 33 (2): 133-143.

Bernard E. Harcourt(2000); **Illusion of Order: The False Promise of Broken Windows**.

Cavallo, Guglielmo (1997); **The Byzantines**, Chicago, Illinois: University of Chicago Press, ISBN 0-226-09792-7.

Demewozu, W. (2003). Begging as a Survival Strategy: Conferring with the Poor at the Orthodox Religious Ceremonial Days in Addis Ababa. A Thesis Submitted to the School of Graduate Studies, Addis Ababa University, in Partial Fulfillment of the Requirements for **Master of Arts Degree in Social Anthro-**

pology.

- Demewozu, W. (2005). Begging as a Means of Livelihood: Conferring with the Poor at the Orthodox Religious Ceremonial Days in Addis Ababa. **African study monographs Supplementary issue** (2005), 29: 185-191.
- Doran, B.J. & Lees, B.G. (2005). Investigating the Spatiotemporal Links between disorder, Crime, and the Fear of Crime, **The Professional Geographer** 57(1): pp.1-12.
- Evans RG, Barer ML, Marmor TR, (1994). editors. **Why are some people healthy and others not? The determinants of health of populations**. Hawthorne (NY): Aldine de Gruyter.
- Fawole, O.A. D.V. Ogunkan & A. Omoruan (2010). The menace of begging in nigerian cities: A sociological analysis. **International Journal of Sociology and Anthropology**, 3(1): 9-14.
- Gloria, O and Samuel, A. (2012). The Prevalence of Street Begging in Nigeria and the Counseling Intervention Strategies. **Review of European Studies**, Vol. 4, No. 4; 2012. ISSN 1918-7173 E-ISSN 1918-7181.
- Graser D(2000); Panhandling for change in Canadian law, **J Law Soc Policy** 2000,15:45-91.
- Hagan, John. (1994); **Crime and disrepute**, Pine Forge Press.
- Hasan Khan, Jabir AND Shamshad, Menka (2014); Socio-economic status of beggars in Aligarh district, india. **The International Journal of Social Sciences and Humanities** Invention Volume 1 issue 5 2014 page no.344-359 ISSN: 2349-2031.
- Hwang SW(2001); Homelessness and health, **CMAJ**;164(2):229-33. Issue 5 Version 1.0 Year(2013); ISSN: 2249-460x & Print ISSN: 0975-587X.
- Jackson J. Spielvogel (2008); Western Civilization: Since 1500", **Cengage Learning**, p.566. ISBN 0-495-50287-1.
- Jelili, M.O. (2006); **Environmental and Socio-economic Dimensions of Begging in Ilorin and Ogbomoso**, Unpublished M. Tech Dissertation, Department of Urban Regional planning, Ladoke Akintola University of Technology, Ogbomoso, Nigeria.
- Jelili, M.O. (2006); Environmental and socioeconomic dimensions of begging in

- Ilorin and Ogbomoso, Unpublished **M Tech thesis** Department of Urban and regional Science 11 4 53–6.
- Jelili, M.O. (2013); Street Begging in Cities: Cultural, Political and Socio-Economic Questions, **Global Journal of Human Social Science (Sociology and Culture)**, Volume 13.
- Kanbur, Ravi; Venables, Anthony J. (2005); **Spatial inequality and development**, Oxford New York: Oxford University Press, ISBN 9780199278633, Pdf version.
- Kasarda, J. D. Lindsay, G. (2011); **Aerotropolis: The Way We'll Live Next**. Farrar, Straus and Giroux
- Kaushik, Anupma (2014); Rights of Children: A Case Study of Child Beggars at Public Places in India. **Journal of Social Welfare and Human Rights**, March 2014, Vol. 2, No. 1, pp. 01–16. Published by American Research Institute for Policy Development.
- Lynch, P. (2005); Critique and Comment: Understanding and Responding to Begging **Australian Journals**, 16.
- Matthews, R. (1992); **Replacing Broken Windows: Crime, Incivilities and urban**, The University of Texas at Arlington.
- Memphis, Tennessee (2010); **Poverty Research Center**, University of Missouri, Columbia, MO, July 21-23.
- Moore, David (2007); **Chapter on Voices of the Poor in edited book The World Bank: Development, Poverty, Hegemony**.
- Mortimer, L. (2005); **Developing a strategy for street begging, Portsmouth: Community Safety Executive**. Retrieved August 20, 2010 from.
- Namwata, B.M.L. M.R. Mgabo & P. Dimoso (2011); Demographic dimensions and their implications on the incidence of street begging in urban areas of Central Tanzania: The case of Dodoma and Singida Municipalities. **Global Journal of human Social Science**, 11(4): 53–6.
- Namwata, B.M.L. M.R. Mgabo and P. Dimoso (2012); Categories of Street Beggars and Factors Influencing Street Begging in Central Tanzania, **African Study Monographs**, 33 (2): 133-143, June 2012 133.
- Namwata, B.M.L. M.R. Mgabo and P. Dimoso (2014); CONSEQUENCES OF

- BEGGING AND FUTURE ASPIRATIONS OF BEGGARS TO STOP BEGGING LIFE IN CENTRAL TANZANIA. **International Research Journal of Human resources and Social Sciences** Volume-1, Issue-4.
- Ogunkan D.V(2009); Socio – economic Implication of Begging in Ogbomoso, Nigeria, Unpublished **BSc dissertation**, Department of Sociology, University of Ilorin, Ilorin, Nigeria.
- Ogunkan, D.V. & O.A. Fawole(2009); Incidence and socio-economic dimensions of begging in Nigerian cities: The case of Ogbomoso. *International NGO Journal*, 4(12): 498–503. Online. <http://www.academicjournals.org/ingoj>.
- Olawale, S.G. (2007); Aetiological perception of alms-begging behaviours among people with special needs in Oyo State: Counselling towards solution. **The Counsellor**, 23, (1), 44- 53.
- Ramsay, M. (1989); **Downtown Drinkers: the perceptions and fears of the public in a city centre**, Crime Prevention Unit Paper 19, London: HMSO.
- Ray, Bromley (1981); Begging in Cali: Image, Reality and Policy. **International Social Work**. Vol. 24, No. 2, 22-40 1981.
- Demewozu, Woubishet(2005). BEGGING AS A MEANS OF LIVELIHOOD: CONFERRING WITH THE POOR AT THE ORTHODOX RELIGIOUS CEREMONIAL DAYS IN ADDIS ABABA, **African Study Monographs**, Suppl. 29: 185-191, March 2005 185. 14.
- Rohit Bose and Stephen W. Hwang(2002); Income and spending patterns among panhandlers”, **CMAJ** 167 (5): 477–9, September, PMC 121964, PMID 12240813.
- Sandler, I. (2001); Quality and Ecology of Adversity as Common Mechanisms of Risk and Resilience, **American Journal of Community Psychology**, 29.19-55.
- Siegel, Larry J. (2008); **Criminology: Theories, patterns, and typologies**, Wadsworth.
- Stackhouse J(1999); **Seven days on the street [series]**, Globe and Mail [Toronto] Dec 18,20,21.
- Stark L. (1992); From lemons to lemonade: an ethnographic sketch of late twentieth-century panhandling, **N Engl J Public Policy**. 2;8:341-52.

- Tambawal, M.U. (2010); **The Effects of Street Begging on the National development: Counselling Implications**, Paper presented at the 1st National Conference of the Counselling association of Nigeria (CASSON) Katsina State Chapter, 7–10 June 2010, Faculty of education and Extension Services, Department of Educational Foundations, usmanu danfodiyo University Sokoto.
- Vera, P. Eliseo & Moon. Byongook (2013); An empirical test of low self- control theory among hispanic youths, **Youth Violence and Juvenile Justice**, Vol (11): 179- 193.
- Wehmeier (2005); **Sally; Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English**, London, Seventh Edition, publishing by oxford, 2005, P: 418
- Wikipedia (2014); Aggressive panhandling. Retrieved April 1, 2014 from <http://www.newsok.com/in-to-ugh-times-panhandling-may-increase-in-oklahomacity/article/3318618>.
- Wilson, A. G. (2010); **The general urban model: Retrospect and prospect**, Papers Regional Science Association, 89(1), 2.

